

ผนวก จ

ภูมิหลังและชีวประวัติโดยย่อของผู้ปฏิบัติงาน ในโครงการในฐานะให้ข้อมูล

เพื่อให้ผู้อ่านได้รู้จัก และเห็นอัตลักษณ์และบริบท “โดยสังเขป” ของผู้ปฏิบัติงานในโครงการ CBR ในฐานะ “ผู้ให้ข้อมูล” หรือ “ตัวละคร” (Actors) ที่จะเผยให้เห็นถึงจิตสำนึก เจตนารมณ์ และการให้ความหมายต่อสรรพสิ่ง ภายใต้ “ปรากฏการณ์ CBR” ผู้วิจัยจึงขอแนะนำ ด้วยการนำเสนอข้อมูลภูมิหลัง ของตัวละครเหล่านี้ ด้วยการถอดจาก “เรื่องเล่าอัตชีวประวัติ” (Autobiographical Narrative) ของพวกเราดังต่อไปนี้

1. สมศักดิ์ (นามสมมุติ)

คุณสมศักดิ์ ชายวัยอายุ 68 ปี รูปร่างสันทัด สมส่วน ผิวขาว ผอมขาว การแต่งเนื้อแต่งตัว ง่ายๆ ๆ สบาย ๆ คุคล่องแคล่ว กระฉับกระเฉง ขับรถยี่ห้อ ISUSU รุ่น CAMEO สีเขียวที่ดูเหมือนจะไม่ค่อยได้ล้างบ่อยนัก และถือเป็นพาหนะคู่ใจสำคัญที่นำพาคุณสมศักดิ์ และเพื่อนอย่าง คุณอนันต์ จลอง ผู้ใหญ่เสรี ไปไหนต่อไหน รวมทั้งมาประชุม ลงพื้นที่ในโครงการ CBR นี้ด้วย แต่คุณสมศักดิ์ชอบบ่นให้ผู้วิจัยฟังเรื่องอาการปวดเข่า โรคเก๊าท์ ให้ผู้วิจัยฟังบ่อย ๆ คุณสมศักดิ์อาศัยอยู่ ตำบลบ้านแดง (นามสมมุติ) ของอำเภอพุทธมณฑล การศึกษาสูงสุด จบเทียบเท่าอนุปริญญา (หลักสูตรพยาบาลทหารเรือ) ปัจจุบันเกษียณอายุราชการแล้ว จากต้นสังกัดคือโรงพยาบาลรถไฟ มักกะสัน โดยได้รับบำนาญและเบี้ยหวัดทางทหาร รวมแล้วประมาณ 27,000 บาท /เดือน ปัจจุบันอยู่กับภรรยาซึ่งมิได้ทำงานทำหน้าที่เป็นแม่บ้าน มีบุตรด้วยกัน 4 คน เป็นหญิง 3 คน ชาย 1 คน บุตรทั้ง 4 คน เรียนจบระดับอุดมศึกษากันทั้งหมด ทำงานหาเลี้ยงตนเองได้ทั้งหมดแต่ยังไม่มีใครแต่งงานแยกครอบครัวออกไป บุตรคนเล็กเรียนจบแพทย์เฉพาะทางด้านประสาทอายุรศาสตร์ (Neuro-Medicine) ภูมิลำเนาเดิมอยู่ ตำบลศาลาธรรมสพน์ ซึ่งอยู่เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ แต่เป็นหมู่บ้านที่ติดกับอำเภอพุทธมณฑลโดยห่างกันประมาณ 1 กิโลเมตร และย้ายมาอยู่อำเภอพุทธมณฑลตั้งแต่ยังเล็ก อาจถือได้ว่าเป็นคนที่มีพื้นเพเป็นคนอำเภอพุทธมณฑลโดยกำเนิดก็ได้ ปัจจุบันทำงานและมีตำแหน่งในชุมชน คือ 1) ประธานการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) 2) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิโรงพยาบาลพุทธมณฑล

- 3) กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ อบต.บ้านแดง (นามสมมุติ) 4) คณะกรรมการกองทุนหมู่บ้าน
5) กรรมการการไกล่เกลี่ยและยุติธรรมชุมชน

คุณสมศักดิ์ หรือ น่าจะเรียกว่า อาสมศักดิ์ เพราะหากจะนับญาติ และดูตามอายุ ห่างจากผู้วิจัย เกือบ 3 ทศวรรษแล้ว ก็น่าจะถือว่ามีฐานะเป็นน้องของพ่อผู้วิจัย แต่ด้วยรูปร่างโปร่งบาง คล่องตัว กระฉับกระเฉงของเขาจึงดูหนุ่มกว่าวัยอยู่บ้าง และพ่อของผู้วิจัยไม่มีน้องชาย ผู้วิจัยจึงไม่เคยมี “อา” จึงทำให้ผู้วิจัยไม่ค่อยคุ้นเคยกับการใช้คำนี้มากนัก ผู้วิจัยจึงเรียกเขาว่า “พี่สมศักดิ์” อย่างคุ้นชิน และติดปากตั้งแต่เริ่มรู้จักโดยบังเอิญ เมื่อครั้งผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคนพิการแถววัดภิรมย์ (นามสมมุติ) เมื่อ 4-5 ปีที่แล้ว และผู้วิจัยก็คิดว่าเขาคงน่าจะพอใจ กว่าที่ผู้วิจัยจะเรียกเขาว่า “ลุงสมศักดิ์” อย่างน้อย ก็น่าทำให้เขาดูเป็นหนุ่มขึ้นมาก

พี่สมศักดิ์ เล่าให้ฟังว่าบิดาของเขาเสียชีวิตด้วยโรคมะเร็งตั้งแต่พี่สมศักดิ์ยังเล็ก ๆ จำความยังไม่ค่อยได้ ทำให้ต้องมาอยู่ในความอุปการะของลุงซึ่งเป็นกำนัน ย่านตำบลศาลาธรรมสพน์ เขตตลิ่งชัน จึงเข้าศึกษาโรงเรียนประจำหมู่บ้าน และไปต่อโรงเรียนแห่งหนึ่งในย่านเทเวศน์ กรุงเทพฯ จนถึงชั้น ม. 3 ไม่ได้ศึกษาต่อเพราะลุงต้องการวางอนาคตให้เป็นกำนันและให้ช่วยงานเป็นสารวัตรกำนัน หลังจากหยุดเรียนและเป็นคนที่ดีถือว่าเป็นผู้มีการศึกษาดีคนหนึ่ง ในสมัยนั้น ลุงให้มาช่วยงานด้านเอกสารและเลขานุการสภาตำบล อาศัยอยู่กับลุงตอนอายุ 15 ปี มีเหตุให้ต้องขัดใจกับลุงที่ลุงดูว่าประกอบตนเองมีทิวี่ เชื้อมั่น จึงออกจากบ้านลุงกลับมาอยู่กับแม่เลี้ยงเปิด ทำนา ได้ประมาณ 1 ปี เพื่อนคนหนึ่งมาชวนให้ไปเรียนต่อชั้นมัธยมปลาย จึงชวนกลับไปเรียนหนังสืออีกครั้งจนจบ ม.6 และไปสมัครเรียน จ้าทหารเรือเหล่าเสนารักษ์ จนสำเร็จการศึกษาและมาเรียนต่อทางด้านการวางยาสลับ เป็นวิสัญญีพยาบาลรับราชการทหารระยะหนึ่ง หลังจากนั้นย้ายมาทำงานที่โรงพยาบาลรถไฟ จนมีความก้าวหน้าตามลำดับและเกษียณชีวิตราชการ ณ ที่แห่งนี้

ในช่วงที่ทำงานรับราชการอยู่นั้น วัยประมาณ 26 ปีได้แต่งงาน ทำให้มีภาระและค่าใช้จ่ายเพิ่ม มีเวลาว่างจากการอยู่เวรวันเว้นวัน คิดจะมีอาชีพเสริม ประกอบกับในสมัยนั้นในพุทธมณฑลยังไม่มีคลินิก และโรงพยาบาล จึงตั้งร้านขายยาบริเวณท่าน้ำวัดภิรมย์ (นามสมมุติ) และตรวจรักษาคนเจ็บไข้ได้ป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ ผู้คนในย่านใกล้เคียง โดยไม่ได้คิดค่ารักษาแพง หรือชุดรีดค่ารักษาคนอื่น มีรายได้เพียงพออยู่ได้ หากไม่มีจริง ๆ ก็รักษาให้ฟรี ไม่คิดเงิน จนทำให้ภรรยาและลูก ๆ บอกว่าทำแล้วไม่คุ้มกับค่าเหนื่อยก็ควรจะหยุดทำ แต่พี่สมศักดิ์ก็บอกว่ายังอยากจะทำต่อเพราะ “มีความสุขที่ได้ช่วยเหลือคน” จึงทำให้พี่สมศักดิ์เป็นที่รู้จัก รักใคร่ เคารพ

นับถือ เป็นที่พึ่งพิงของชุมชน ซึ่งในระยะหลังความเจริญต่าง ๆ มีมากขึ้น มีโรงพยาบาลประจำอำเภอ และคลินิกเอกชน จึงยุติกิจการร้านขายยาและคลินิกลง

แม้ว่าปัจจุบันพี่สมศักดิ์ รู้สึกภูมิใจ มีความสำเร็จ พอใจกับชีวิตและครอบครัวที่เป็นอยู่ แต่ก็มองชีวิตของตนเองที่ผ่านมานั้นเป็นชีวิตที่ลำบาก โดยเฉพาะในวัยเด็กจัดตนเองว่า เป็น “เด็กขาดความอบอุ่น” ทำให้ต้องสร้างความเข้มแข็งให้กับตนเอง ต่อสู้ชีวิต ไม่ท้อถอย จึงจะก้าวผ่านและประสบผลสำเร็จได้ คติในการดำเนินชีวิตของพี่สมศักดิ์คือ “ระยะทางพิสูจน์ม้า กาลเวลาพิสูจน์คน” และ “ทำดีได้ดี” มองตนเองว่า เป็นคนจริงใจ เปิดเผย ไม่ปิดบัง และไม่ชอบเอาเปรียบใคร

มูลเหตุจูงใจที่เข้ามาร่วมงาน CBR นี้ เพราะ ได้รับการเชิญชวน จากอาจารย์ทวี (ผู้เขียน) หลังจากนั้นก็เห็นความทุกข์ยากของคนพิการและวิธีการที่จะช่วยเหลือคนที่เป็นระบบเป็นวงจร มากขึ้นในขณะที่ทำงานนี้ จึงอยากทำ อยากเห็นการมีชีวิตที่ดีของคนพิการในชุมชนมากขึ้น

2. อนันต์ (นามสมมุติ)

คุณอนันต์ หรือที่ผู้วิจัยเรียกว่า “พื่อนันต์” ชายวัย 58 ปี รูปร่างท้วม สันทัด สมวัย ผิวดำแดง การแต่งเนื้อแต่งตัวดูพิถีพิถัน และใส่เสื้อผ้ามียี่ห้อ หรือแบรนด์เนม การพูดจาสุภาพ สุขุมเยือกเย็น ดูเป็น “ผู้ดี” แม้จะอ่อนกว่าแต่ก็ถือว่าวัยไล่เลี่ยกับ “พี่สมศักดิ์” และทั้งสองเป็นเพื่อนกันอย่างแนบแน่น ดังนั้นคงไม่สงสัยว่าทำไมผู้วิจัยจึงใช้คำนำหน้าว่า “พี่” มิใช่ “ลุง” หรือ “อา” ผู้วิจัยได้รู้จัก และร่วมทำงานกับพื่อนันต์ในโครงการของเรา ก็เพราะพี่สมศักดิ์ชักชวนพร้อม ๆ กับ “พี่ฉลอง” ซึ่งผู้วิจัยจะได้แนะนำให้รู้จักต่อไป

พื่อนันต์ อาศัยอยู่ในตำบลบ้านขาว (นามสมมุติ) อำเภอพุทธมณฑล จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ปัจจุบัน มิได้ประกอบอาชีพ แต่อาศัยรายได้จากดอกเบี้ยเงินเก็บในธนาคาร ค่าเช่าที่นา และลูกชายคนเล็กที่เป็นแพทย์ เปิดคลินิกส่วนตัวที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ส่งมาให้รวมรายได้ 50,000 บาท/เดือน แต่งงานมีบุตร 3 คน ลูกสาวคนโตแต่งงานแยกครอบครัวไป 1 คน คนกลางเรียนจบปริญญาโททำงานราชการใน กรุงเทพฯ และอาศัยอยู่ด้วยกัน ลูกชายคนเล็กจบแพทย์เฉพาะทาง หู คอ จมูก (ENT) เปิดคลินิกส่วนตัวที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ 2 ปัจจุบันอยู่กับคู่สมรสและลูกชายคนกลาง ปัจจุบันตำแหน่งในชุมชน คือ ประธานชมรมผู้สูงอายุ ตำบลบ้านขาว

เพื่อนันต์เล่าว่า พ่อแม่แต่งงานกันอยู่อาศัยที่ตำบลทรงคะนอง อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม แต่ตนเองคลอดที่ย่านนางเลิ้ง กรุงเทพฯ เพราะตอนแม่ตั้งครรภ์ใกล้คลอด อาศัยอยู่กับลุงย่านนางเลิ้ง กรุงเทพฯ เนื่องจากญาติ ๆ เห็นว่าอยู่ใกล้หมอและน่าจะปลอดภัยกว่า หลังคลอดยังอยู่กับลุง จนอายุได้ 2 ขวบ เพื่อนันต์และแม่ย้ายไปอยู่ ตำบลทรงคะนอง อำเภอสามพรานกับพ่อตามเดิม แต่เดิมพ่อของเพื่อนันต์ยากจน ส่วนแม่เป็นลูกสาวคนรวย ทำให้ญาติฝ่ายแม่ค่อนข้างจะรังเกียจและดูถูกเหยียดหยามพ่อมาก ทำให้พ่อเจ็บช้ำกับการเหยียดหยาม และผลักดันให้พ่อจดจำไว้เป็นบทเรียนและต้องขยันขันแข็ง เพื่อสร้างตนเอง ช่วงนั้นเป็นช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 พ่อมีอยู่กลางทุนและซื้อข้าวเปลือก ทำน้ำมันยาง ตีดาบไปขาย จนกระทั่งหันเหชีวิตมาทำกิจการโรงสี จนมีฐานะขึ้นเรื่อย ๆ มีบ้านตึก ซึ่งถือเป็นบ้านตึกหลังแรกเป็นในย่าน 2-3 ตำบลใกล้เคียง ในสมัยนั้น ภายหลังที่เพื่อนันต์จบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่ได้เรียนต่อได้มาช่วยในการทำบัญชี กิจการโรงสีของพ่อ กิจการโรงสีดีขึ้นตามลำดับ จนบั้นปลายชีวิตของพ่อมีโรงสีในการดูแลถึง 3 โรงใหญ่ ๆ มีกำลังในการสีข้าวจำนวน 300 เกวียนต่อวัน และพ่อได้มอบโรงสีให้ 1 โรงภายหลังที่เพื่อนันต์แต่งงานแยกครอบครัวมาอยู่ ณ ตำบลบ้านแดง ตอนอายุประมาณ 20 ปี และเป็นมรดกตกทอดมาถึงสมัยเพื่อนันต์และครอบครัวตั้งแต่นั้นมา จนกระทั่งประมาณ ปี พ.ศ. 2527-2528 กิจการโรงสีเริ่มคลอนแคลน เนื่องจากมีน้ำท่วมครั้งใหญ่ กิจการโรงสีเสียหาย ขาดเงินทุน ธนาคารไม่ยอมปล่อยเงินกู้ เมื่อกิจการโรงสีเริ่มจะยุติลง เพื่อนันต์จึงหันไปเล่นการเมือง โดยสมัครเป็นสมาชิกสภาจังหวัด(สจ.) ของเขตอำเภอนครชัยศรี ซึ่งขณะนั้นอำเภอพุทธมณฑลยังไม่มี ตำบลบ้านแดงเป็นหนึ่งในอำเภอนครชัยศรี จนกระทั่งได้รับเลือกเป็น สมาชิกสภาจังหวัด โดยคะแนนได้เป็นอันดับหนึ่ง การเป็น สจ. ทำให้เพื่อนันต์ได้มีโอกาสสัมผัส พบเห็นความเป็นอยู่ และความเดือดร้อนของประชาชน คนยากจนในชุมชนมากขึ้น ซึ่งแตกต่างจากเมื่อครั้งทำกิจการโรงสีที่พบเจอแต่พ่อค้า นักธุรกิจต่าง ๆ ทำให้เพื่อนันต์เริ่มสำรวจตัวเอง และพยายามจะช่วยเหลือจนเจ็ดผู้เดือดร้อนเหล่านั้น แต่เพื่อนันต์บอกว่าไม่สามารถช่วยอะไรได้มากนัก เนื่องจากงบประมาณของรัฐที่มีอยู่ เน้นการสร้างถนนหนทาง สร้างทางค้ำน้ำ ลอกคลอง สร้างศาลา ไม่เน้นการช่วยเหลือบุคคล และเมื่อหมดวาระ สจ.ในสมัยแรกคือ พ.ศ. 2528-2532 ก็ลงสมัครอีกเป็นสมัยที่สอง แต่ครั้งนี้เพื่อนันต์มิได้รับเลือกโดยคะแนนมาเป็นอันดับที่ 5 ในขณะที่มีได้เพียง 4 คน ในขณะที่กิจการโรงสีปิดตัวลงอย่างสนิท ในปี พ.ศ. 2533 เพื่อนันต์จึงทำตัวอยู่อย่างเงียบ ๆ เก็บตัว ช่วยงานสังคมบ้างเล็ก ๆ น้อย ๆ ประกอบกับลูก ๆ สำเร็จการศึกษาและมีอาชีพหมดทุกคน จึงใช้ชีวิตแบบเรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ ตั้งแต่นั้นมา คำว่าเจ้าแกโรงสี และ "เสี้ยนันต์" จึงเป็นภาพในอดีตเท่านั้น แต่ก็ดู

เหมือนว่าเพื่อนันต์จะพอใจกับวิถีชีวิตในปัจจุบัน ชื่นชมกับชีวิตครอบครัวและความสำเร็จของลูก ๆ โดยเฉพาะบุตรชายคนเล็กที่เป็นแพทย์และส่งเงินให้เพื่อนันต์ ๆ กับภรรยาเดือนละกว่าแสนบาท

คติพจน์ในการดำเนินชีวิตของเพื่อนันต์ คือ “เราจะต้องสู้ชีวิต” “แม้ว่าเราลำบากก็ยังมีคนอื่นลำบากกว่าเรา” แต่คติพจน์ที่เพื่อนันต์บอกว่าตนเองใช้อยู่ แต่ไม่ยอมให้ผู้วิจัยเขียนลงไปในงานเขียนฉบับนี้เพราะคนอื่นฟังแล้วจะทำให้ตนเองหยิ่ง แต่ผู้วิจัยก็ชี้แจงว่ามีได้ระบุชื่อจริงและเป็นมุมมองส่วนตัว เพื่อนันต์จึงยินยอมบอกกับผู้วิจัยก็คือ “คนเราควรอยู่ให้คนอื่นจิก ตีกว่าอยู่ให้คนอื่นดูถูก”

เพื่อนันต์บอกว่าที่เข้ามาร่วมทำงาน โครงการ CBR เพราะ “พี่สมศักดิ์” ซึ่งเป็นทั้งเพื่อนและพี่ที่สนิทชอบพอกัน มาชักชวน และประกอบกับตนเองเคยรับรู้ถึงความทุกข์ยากของผู้คนในชุมชน คนยากคนจนในสมัยเมื่อครั้งเป็น สจ. แต่มิได้ช่วยเหลืออะไรมากนัก ซึ่งโครงการนี้ทำให้เพื่อนันต์มีโอกาสได้ทำในสิ่งที่ตนเองติดค้างในใจ เพื่อนันต์ได้เล่าว่าตนเองสนิทสนม รักใคร่นับถือพี่สมศักดิ์เพราะ ครั้งหนึ่งตนเองเป็นรองข้าที่ฝ่าเท้า (ตาปลา) พี่สมศักดิ์สังเกตเห็นตนเดินกระเพรก จึงได้ชักถาม หลังจากนั้นได้พาตนเองไปรักษาผ่าตัดที่ทำงานของพี่สมศักดิ์ คือโรงพยาบาลรถไฟ โดยไม่คิดค่ารักษาแม้แต่บาทเดียว และดูแลตนเอง ครอบครัวยามเจ็บไข้ได้ป่วยอย่างเป็นกันเองตลอดมา จึงรู้สึกประทับใจ สนิทกับพี่สมศักดิ์ตั้งแต่นั้นมา

3. ฉลอง (นามสมมติ)

คุณฉลอง หรือ ที่ผู้วิจัยเรียก “พี่ฉลอง” ชายวัย 66 ปี รูปร่างท้วม สันทัด ดูหน่่มกว่าวัย การแต่งเนื้อแต่งตัวพิถีพิถัน สะอาดสะอ้าน ชอบใส่เสื้อยืด ชายเสื้อเข้าในกางเกง ร่าเริง อาศัยอยู่ในตำบลบ้านแดง (นามสมมติ) ของอำเภอพุทธมณฑล ถือเป็นคนรุ่มราวดุเดือดเดียวกับ พี่สมศักดิ์ และเพื่อนันต์ โดยทั้งสามคนเป็นเพื่อนกัน และถูกชักชวนเข้ามาร่วมโครงการโดยพี่สมศักดิ์ จึงเป็นเหตุที่ผู้วิจัยต้องเรียก “พี่” ตามกันไปด้วยแทนที่จะเรียกลุงหรืออา เข้าทำนองที่ว่า ถ้าจะเรียกสรรพนาม ก็ต้องเรียกให้เหมือนกัน พี่ฉลองจบการศึกษาชั้น ป. 4 โรงเรียนในหมู่บ้าน ปัจจุบันมิได้ทำอาชีพอะไรเป็นหลัก แต่อาศัยรายได้จากเงินฝากจากการขายที่และค่าเช่าที่นา รวมประมาณเดือนละ 15,000 บาท เคยสมรสมาแล้วกับภรรยาคนก่อนมีบุตรสาวด้วยกัน 3 คน แล้วเลิกกัน บุตรสาวทั้ง 3 คนไปอยู่กับมารดา ปัจจุบันแต่งงานใหม่กับหญิงวัย 40 ปี อาชีพ รับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมใกล้บ้าน มีบุตรชายวัย 21 ปี เรียนอยู่มหาวิทยาลัยหอการค้า แต่ความสัมพันธ์

ระหว่างบุตรสาวซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่หมดแล้ว กับพี่ฉลองดูจะมีความผูกโยงกันอยู่ บุตรสาวยังไปมาหาสู่ ชื่อของฝากให้ผู้เป็นพ่ออยู่เป็นประจำ ปัจจุบันมีตำแหน่งในชุมชน คือ เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

พี่ฉลองเล่าว่า ครอบครัวของตนตอนเด็ก ๆ เป็นครอบครัวที่ลำบาก ยากจน อาชีพทำนา ทั้งพ่อและแม่ไม่มีมรดกตกทอด ต้องหาซื้อที่นาทำกินเอง จนกระทั่งสร้างเนื้อสร้างตัวได้ มีที่ดิน ที่นาจำนวนหนึ่ง จนเป็นมรดกตกทอดให้กับลูก ๆ รวมทั้งที่นา ที่อยู่ปัจจุบันของพี่ฉลองในปัจจุบัน พี่ฉลองเดิมอยู่ในตำบลบ้านขาว ต่อมาเมื่ออายุประมาณ 25 ปี ย้ายมาอยู่ตำบลบ้านแดง ชีวิตของพี่ฉลองดูจะสะดวกสบายขึ้นเมื่อขายที่ดินที่เป็นส่วนหนึ่ง จำนวน 4 ล้านกว่าบาท อันเป็นมรดกตกทอดจากพ่อแม่ในช่วงเศรษฐกิจขาขึ้น ที่ดินมีราคาในปี พ.ศ. 2535-36 และนำไปฝากธนาคาร กินดอกเบี้ยจนถึงทุกวันนี้ คติพจน์ในชีวิตคือ “ไม่ทำให้ใครเสียหาย เดือดร้อน”

เหตุที่เข้ามาร่วมโครงการ เพราะ พี่สมศักดิ์ชักชวน ซึ่งรู้จักและเป็นญาติห่าง ๆ แต่รู้สึกพึงสนิทชิดเชื้อกันจริง ๆ จัง ๆ เมื่อเข้ามาทำงานในโครงการ CBR ในระยะ 2 ปี ที่ผ่านมา และเมื่อไปเยี่ยมคนพิการในพื้นที่ทำให้เห็นปัญหา ความทุกข์ยากของคนพิการ จึงมีความตั้งใจที่ยังอยากจะให้บริการช่วยเหลือคนพิการต่อไป และล่าสุดพี่ฉลองได้ประสานงานกับบุตรสาวคนโตที่ทำงาน บริษัทในเครือไอออน (ประเทศไทย) จำกัด ในการเจรจาขอของบริจาค เป็นเครื่องอุปโภคบริโภค เช่น สบู่ ยาสีฟัน เครื่องกระป๋อง ผ้าห่ม จากบริษัทฯ ดังกล่าว และได้นำไปแจกจ่ายให้แก่คนพิการและครอบครัวในชุมชน กว่า 200 ชุด ดูเหมือนว่าพี่ฉลอง และบุตรสาวจะมีความภูมิใจกับผลงานดังกล่าวนี้มากทีเดียว

4. เสรี (นามสมมุติ)

นายเสรีหรือ “ผู้ใหญ่เสรี” ชายวัย 55 ปี รูปร่างสันทัด ค่อนข้างเตี้ย ผิวดำแดง ผมหาว ประปราย หน้าตาสมวัย ปัจจุบันอยู่ย่านตำบลบ้านแดง เป็นผู้ใหญ่บ้านของหมู่ 3 ของตำบลนี้ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านมา 3 สมัยติดต่อกัน ตั้งแต่สมัยแรก ปี พ.ศ. 2536 จนถึงปัจจุบัน รวม 13 ปี แต่งงานมีครอบครัว ภรรยาทำงานรับจ้างอยู่สนามกอล์ฟใกล้บ้าน มีลูกสาว 1 คน เรียนจบปริญญาตรี ปัจจุบันทำงานแล้ว ส่วนผู้ใหญ่เสรีมีได้มีอาชีพอื่นได้นอกจากมีเงินเดือนจากค่าตอบแทนผู้ใหญ่บ้าน 3000 บาท / เดือน นอกจากนี้ยังมีตำแหน่งอื่น ๆ ในชุมชน ได้แก่ กรรมการกองทุนหมู่บ้าน กรรมการสภาวัฒนธรรมของอำเภอ กรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียนของ โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชน์ เป็นต้น

ผู้ใหญ่เสรีเล่าว่า ครอบครัวดั้งเดิมของตนอยู่ ณ ตำบลบ้านแดง ของอำเภอพุทธมณฑล มีพี่น้อง 7 คน ตนเป็นคนที่ 5 ครอบครัวมีฐานะยากจน สมัยเด็ก ๆ เข้าต้องขี่ควายไปส่งในนา ให้พ่อและพี่ชายเพื่อไถนา และกลับมาบ้านเก็บกวาดขี่ควายในคอก หลังจากนั้นจึงอาบน้ำแต่งตัวไปโรงเรียน โดยเดินเท้าไปตามทางรถไฟไปกลับ 5-6 กิโลเมตรต่อวัน เพื่อไปโรงเรียนวัดสุวรรณ ที่เป็นโรงเรียนใกล้บ้านที่สุด โรงเรียนไม่มีของเล่นมากนัก จำได้ว่ามีฟุตบอลลูกเดียว แต่ใช้เตะกันทั้งโรงเรียน ประดิษฐ์ของเล่นเป็นดินเหนียวก้อนกลม ๆ ใช้ยิงตาตุ่มกัน ชีวิตสมัยเด็กก็จะวนเวียนกับสิ่งเหล่านี้ พอจบ ชั้น ป. 4 ไม่ได้เรียนต่อ พ่อบอกไม่มีเพื่อนไปเรียนด้วย จึงมาทำนากับพ่อ พอหมดหนานาก็ไปทำงานก่อสร้างย่านใกล้เคียง พออายุได้ 21 ปีเป็นทหารกฏเกณฑ์ หลังจากพ้นการเป็นทหาร แต่งงานมีครอบครัวและทำนาบัว ได้เล่าถึงความลำบากของตนทำนาบัวที่ต้องถ่อเรือพาย ไปเก็บบัว บางครั้งถูกก้านบัวที่มีคม บาดมือจนเลือดอาบก็มี ปี พ.ศ. 2526 เลิกทำนาบัว เพราะมีนายทุนมาซื้อที่เพื่อทำสนามกอล์ฟ พ่อแม่จึงขายที่บางส่วนและที่เหลือจัดสรรแบ่งให้ลูก ๆ คนละ 7 ไร่ 2 งาน ตนเองจึงทำสวนผลไม้เล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น

ปี พ.ศ. 2536 ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านครั้งแรก ตอนแรกไม่คิดจะลงสมัครแต่มีคนปรามาสว่า "อย่าลงสมัครเลย ลงก็ไม่ได้" จึงรู้สึกท้อทลาย จึงตัดสินใจลงสมัคร และได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตั้งแต่นั้นมา ปัจจุบันเป็นมาแล้วติดต่อกัน 3 สมัย สมัยละ 5 ปี

ผู้ใหญ่เสรียังบอกต่ออีกว่า ปัจจุบัน อาชีพของตัวเองไม่ได้ทำ เพราะมีงานในฐานะผู้ใหญ่บ้านที่เข้าไปเกี่ยวข้องเยอะ ต้องเสียสละเวลาความเป็นส่วนตัวของตน ค่าตอบแทนจากการเป็นผู้ใหญ่บ้านก็น้อยมาก เงินเดือนเริ่มแรก เพียง 1900 บาท/เดือน ต่อมาเพิ่มขึ้น ปัจจุบัน 3000 บาท/เดือน แต่ที่อยู่ได้เพราะต้องการช่วยสังคม ต้องเสียสละ ครอบครัวอยู่กันด้วยความเข้าใจ อยู่อย่างประหยัด แต่ก็มีความสุขกับงานนี้ เคยขับเรือ รับพระ รับศพไปวัด โดยเฉพาะสมัยที่ยังไม่มีถนนเข้าถึง ร่วมทำงานกับ "กองทุนแสงสุข" จัดหาโรงศพให้ชาวบ้าน บางคนพูดว่า "ผู้ใหญ่กินกับศพ" ตอนนั้นก็การยุติไปเพราะมีถนนเข้าถึง ชาวบ้านจึงนิยมใช้รถแทน

ผู้ใหญ่เสรี ยังเล่าให้ฟังอีกว่า ชีวิตของตนอยู่กับวัด มีคนเรียกตนว่า "ผู้ใหญ่ชีหมา" เพราะเวลาวันพระ มีงาน ต้องคอยกวาดชีหมาบริเวณลานวัดกับพระ เณร เป็นคนชอบเข้าวัด ตั้งแต่ พ.ศ. 2517 เพราะต้องไปส่งแม่มาวัด ถึงศีล ผู้ใหญ่ได้พูดถึงความผูกพันที่มีกับแม่ว่า แม่ถูกรถชน ปี พ.ศ. 2514 ขาหัก 2 ท่อนเดินไม่ปกติ ใช้ไม้ค้ำยัน พ่อแก่ตัวแม่มีโรคประจำตัวเป็นเบาหวาน ความดัน พ่อไปมีภรรยาใหม่อีกคนที่ต่างจังหวัด แม่แยกทางกับพ่อ และพี่น้องแยกครอบครัวไป ตนอยู่กับแม่ ต้องดูแลแม่ เวลาไม่สบายต้องเสียค่าใช้จ่ายให้แม่ซื้อยามาคลอสมหาสวัสดิ์ไปหาหมอ ดูแลมาตลอด ผู้ใหญ่บอกว่า "หมดตัวเพราะแม่ก็เยอะ" โดยเฉพาะช่วงปี

พ.ศ. 2549-50 แม่ต้องนอนรักษาตัวอยู่โรงพยาบาลศิริราช อยู่ 3 เดือน และเสียชีวิตที่นั่น โดยครั้งแรก แม่มีแผลที่ปลายนิ้วโป้งขวา ผู้ใหญ่เสรีเล่าว่า “หมอศักดิ์” หรือ “พี่สมศักดิ์” หนึ่งในทีมงาน CBR ของพวกเรา และมีคลินิกอยู่ริมน้ำยานวัดภิรมย์ (นามสมมุติ) เป็นคนลงมาทำแผลให้แม่ที่บนเรือเอง “แกบอกผมว่าไม่ต้องอุ้มแม่ขึ้นมาให้เสียเวลา ฝนตกฟ้าร้องก็พาแม่ไปให้หมอศักดิ์ ล้างแผลให้เสมอ และหมอศักดิ์ไม่รับเงินรับทองค่ารักษาใด ๆ” เป็นเหตุการณ์หนึ่งที่ผู้ใหญ่เสรีจดจำน้ำจิตน้ำใจของพี่สมศักดิ์ ผู้ใหญ่เสรีพูดซ้ำแล้วซ้ำอีกในเรื่องนี้กับผู้วิจัย และทำให้ตนเคารพนับถือหมอศักดิ์ มาถึงทุกวันนี้ ครั้งหนึ่งที่พี่สมศักดิ์เห็นแผลไม่ดีขึ้น จึงแนะนำว่าควรพาแม่ไปโรงพยาบาลเพื่อตัดปลายนิ้วทิ้ง เพราะจะทำให้แผลลุกลามมากขึ้น แพทย์เรียกไปคุยว่าจำเป็นต้องตัดถึงโคนขา ให้ไปพูดกับแม่และไปอ้อนวอนให้แม่ตัดขาอีก แม่ก็ยอม หลังผ่าตัดอาการดีขึ้น ช่วงนั้นผู้ใหญ่ขอตัวมาทำหน้าที่ของผู้ใหญ่ 2 วัน พยาบาลเล่าให้ฟังว่าช่วงที่ผู้ใหญ่ไม่อยู่ แม่ไม่ยอมรับประทานอะไร ได้แต่มองไปที่ประตูประหนึ่งรอคอยให้ผู้ใหญ่กลับไปหาตลอดเวลา พอกลับไปเยี่ยมแม่หัวเราะยิ้มแฉ่งแจ่มใส ก่อนออกจากโรงพยาบาล 2-3 วัน แม่รับประทานข้าว แต่สำลัก ติดเชื้อในปอด นอนอยู่ ICU เดือนกว่า ค่ารักษากว่า 1 แสนบาท แต่อาการไม่ดีขึ้นและมีแผลกดทับบริเวณก้นกบถึงกระดูก และเสียชีวิตในที่สุด ผู้ใหญ่บอกว่าช่วงนี้ตนต้องขายสร้อยคอ ของมีค่า เพื่อเป็นค่ารักษาแม่จน “หมดตัว” ถึงขนาดว่า ยกมือไหว้หมอพยาบาลว่าไม่มีเงิน และเอาของเงินเดือน 2 พันบาทซึ่งเพิ่งได้รับมาในวันนั้นให้หมอดู ช่วงหลังฝ่ายสังคมสงเคราะห์โรงพยาบาลให้การดูแล ทันทิที่แม่เสียชีวิต เงินค่าโรงศพก็ยังไม่ มี ผู้ใหญ่พูดถึงตอนนี้ว่า “ใครจะว่ายังก็ช่าง ผมขอโรงศพจากโรงพยาบาลด้วย” (พูดถึงตรงนี้ผู้ใหญ่เสรีตาแดง น้ำตาคลอเบา) และไม่ได้นำศพมาที่บ้าน มอบให้โรงพยาบาลไป

ผู้วิจัยรู้จักกับผู้ใหญ่เสรีตั้งแต่เคยพา เพื่อนอาจารย์และนักศึกษابริญญาโท ที่ผู้วิจัยดูแลอยู่เข้าไปฝึกปฏิบัติงานการให้คำปรึกษาแก่คนพิการในชุมชน เมื่อปี พ.ศ. 2539-40 จำได้ว่าผู้ใหญ่เสรีเป็นผู้ใหญ่บ้านคนเดียวที่ลงพื้นที่ เดินเท้าด้วยตัวเองกับพวกเรา ไปเยี่ยมคนพิการตามบ้าน ตอนนั้นพื้นที่หลายจุด ถนนและรถเข้าไม่ถึง ผู้ใหญ่เสรี ใช้เรือหางยาวส่วนตัว(คันเดียวกับที่เคยรับศพไปวัด) ไปรับผู้วิจัยและคณะอาจารย์ นักศึกษาที่ท่าหน้า และขับไปตามคลองมหาสวัสดิ์เพื่อสำรวจและเยี่ยมบ้านคนพิการ การที่เข้ามาร่วมทำงาน โครงการ CBR นี้เพราะได้รับการชักชวนจากผู้วิจัย และพี่สมศักดิ์ และอยากให้คนพิการในชุมชนได้รับการช่วยเหลืออย่างจริงจัง และต่อเนื่อง เพราะผู้ใหญ่อยู่กับผู้วิจัยตอนเข้ามาทำงานครั้งแรก ๆ ว่า “อาจารย์มหาวิทยาลัย นักศึกษาชอบมาถาม มาเก็บข้อมูล วิจัยกับชาวบ้านเสมอ จนผมเบื่อกับจะพาไป มาแล้วก็ไม่เห็นได้อะไร พอท่านจบปริญญาโท ปริญญาเอก ก็หายไป แต่ชาวบ้านยังอยู่เหมือนเดิม ผมอยากฝาก

อาจารย์ทวิเรื่องนี้ไว้ด้วย" ผู้ใหญ่เสริมคติพจน์ในการดำเนินชีวิตหลายอย่างว่า "ทำให้ดีแต่อย่าเด่นจะเป็นภัย" และ "อะไรทุกอย่างก็อยู่ที่ใจ" การทำดี ไม่ดีก็อยู่ที่ใจ อย่าทำด้วยฝืนใจ แต่ต้องทำด้วยความจริงใจ "คนเราก็คือศพ แต่เป็นศพที่หายใจ"

5. สุปรานี (นามสมมุติ)

นางสาวสุปรานี หญิงวัย 39 ปี รูปร่างค่อนข้างผอม ตัวเล็ก การแต่งตัวดูเรียบง่าย ๆ ง่าย ๆ ชอบใส่กางเกงและเสื้อแขนยาว ผอมยาวรวบผมไว้ด้านหลัง ชอบชมวัดคือเวลาพูดคุยและซักถามสถานภาพเป็นโสด บุตรสาวคนโตของพี่สมศักดิ์ จบการศึกษาระดับปริญญาโทสาขาศาสนาเปรียบเทียบ มหาวิทยาลัยมหิดล ไม่ประสงค์จะระบุอาชีพและรายได้ ปัจจุบันอาศัยอยู่กับพ่อแม่ คือพี่สมศักดิ์และภรรยา ตำแหน่งในชุมชน คือ เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) บ้านแดง

คุณสุปรานี เล่าถึง ชีวิตตอนเด็กดูเป็นชีวิตที่ดำเนินไปได้เรื่อย ๆ พ่อแม่ค่อนข้างมีฐานะและการศึกษา เมื่อเทียบกับคนในชุมชนย่านตำบลบ้านแดง เริ่มตั้งแต่การเข้าโรงเรียนชั้นประถมศึกษาโรงเรียนมีชื่อในย่านบางแค หลังจากนั้นไปศึกษาต่อที่โรงเรียนสตรีวัดระฆัง ย่านบางกอกน้อย พอจบ ม.6 เข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรี ที่มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต สาขาการเงิน หลังจากสำเร็จการศึกษา ไปทำงานเป็นพนักงาน และครูสอนคอมพิวเตอร์และภาษาอังกฤษ บริษัทเอกชนแห่งหนึ่ง ย่านสีลม ได้ประมาณ 2 ปี แต่รู้สึกเบื่อกับบรรยากาศการทำงาน ประจวบกับพ่ออยากให้เรียนต่อปริญญาโท จึงเลือกสาขาศาสนาเปรียบเทียบ ของมหาวิทยาลัยมหิดล เพราะเป็นสิ่งที่ตนเองชอบ และสนใจอยู่แล้วโดยเฉพาะความรู้ และศาสตร์ทางด้านพุทธธรรม อันนำไปปรับใช้กับตนเองและผู้อื่นได้ด้วย ทำให้เรียนรู้ และมีความเห็นว่า ศาสนาพุทธนั้นเป็นศาสนาที่น่าสนใจที่สุด เพราะสิ่งที่อยู่ในหลักธรรมคำสอนนั้น เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตจริง โดยเฉพาะเหตุของทุกข์และหนทางการดับทุกข์ การมองสรรพสิ่งอย่างที่มีมันเป็น มีเหตุปัจจัย และนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และการทำหน้าที่เป็นสมาชิก อบต. ได้อย่างดี ซึ่งการเข้ามาสมัครเป็นสมาชิก อบต. ด้วยแรงผลักดันจากผู้เป็นพ่อ หรือ พี่สมศักดิ์ซึ่งช่วงนั้น การเลือกตั้ง อบต. ครั้งแรก มีการทุจริต คณะกรรมการเลือกตั้งมีคำสั่งให้เลือกตั้งใหม่ พ่อจึงบอกให้เธอลงสมัครอย่างกะทันหันและรู้สึกไม่เต็มใจมากนัก ประกอบกับช่วงนั้น น้ำท่วมบ้านมีความเดือดร้อน แต่ อบต. ไม่เคยมาดูแลเลย จึงคิดว่าเป็น "นายก อบต." ด้วยตนเอง ซึ่งก็ได้รับเลือกแต่เป็นเพียง "สมาชิก อบต." เท่านั้น แต่พ่อได้มาสัมผัสงาน อบต. ก็รู้สึกชอบ เพราะเมื่อก่อนมองว่า เป็นการสร้างบารมี สร้าง

อิทธิพลให้กับตนเอง การสร้างถนนหนทาง ประปา ไฟฟ้า สิ่งก่อสร้างทางวัตถุเท่านั้น แต่พบว่างานของอบต.นั้นมิตีการทำงานที่กว้างกว่านั้น เป็นตัวแทนของประชาชน มีงานพัฒนาคน พัฒนาสังคม โดยเฉพาะการช่วยเหลือ คนพิการและผู้สูงอายุด้วย

คุณสุปรานี เล่าว่า ครอบครัวของเธอค่อนข้างเป็นครอบครัวที่อบอุ่น อาจมีความขัดแย้งกับพ่อบ้าง ภรรยาอารมณ์ร้อนของพ่อที่จริงจังและอาจเครียดกับงาน กิจการต่าง ๆ ในชุมชนที่พ่อเป็นกรรมการมากมาย แต่ก็เข้าใจที่พ่อ อารมณ์ร้อน บางทีตนเห็นว่าเป็นสิ่งที่ยืดหยุ่นได้ แต่พ่อก็เข้มงวดกับตนอยู่บ้าง เช่น การช่วยงานศพ งานสวดศพในหมู่บ้านที่พ่อมักจะ “หนีบ” เธอไปด้วยตามที่พ่อกำหนด ทั้งที่อาจจะไม่พร้อมและไปวันอื่นก็ได้ แต่เธอก็เห็นว่าความขัดแย้งเหล่านี้เป็นสิ่งที่เล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เธอก็ทำความเข้าใจ ยอมรับ และนำหลักพุทธธรรม มาปรับใช้จัดวางตัวเองให้กับงานใน อบต. และในครอบครัวของเธอได้ไม่ยากนัก

คติพจน์ในการดำเนินชีวิตของเธอคือ “ความพยายามอยู่ที่ไหนความสำเร็จอยู่ที่นั่น” เธอบอกว่า งานทุกอย่างต้องใช้ความพยายาม ชีวิตที่ผ่านมาในอดีต แก้อะไรไม่ได้ ควรใช้เวลาอยู่กับปัจจุบัน เพื่ออนาคตที่ดีขึ้น เธอยังเชื่อว่า “ทำดีต้องได้ดี” ถ้าทำแล้วไม่ได้ดี ก็เพราะมีกรรม หากหมดกรรมก็จะดีเอง

เข้าร่วมทำงานในโครงการ CBR นี้ เพราะแรงสนับสนุนจากพ่อ (พี่สมศักดิ์) และเห็นว่าสิ่งที่พ่อแนะนำน่าจะเป็นสิ่งที่ดี เพราะเธอเองก็ประทับใจความเป็นคนดี ชอบช่วยเหลือคนอื่นของพ่อ เห็นพ่อ รักษาคนไข้ คนในชุมชนตั้งแต่เธอยังเล็ก ๆ เป็นเหตุปัจจัย พ่อก้าวเข้ามาสัมผัสกับงาน ก็รู้สึกที่ดี เพราะเธอเองก็มองว่าได้ช่วยเหลือคนพิการ ผู้ทุกข์ยาก ช่วยเหลือสังคม ตอนแรก ๆ เธอเอง กลุ่มชาวบ้านที่เข้ามาร่วมงานนี้ ก็ตั้งข้อสงสัยว่า จะ “โดนหลอก” ใช้งานของผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการหรือไม่? แต่มาถึงขณะนี้เธอเชื่อว่า ผู้วิจัยคงไม่หลอก แต่ถึงถูกหลอกก็ถูกหลอกให้ทำความดี และเธอก็บอกว่า แท้ที่จริง เป็นการ “เอื้อและได้ประโยชน์” ทุกฝ่ายร่วมกัน เกื้อกูลกัน ชุมชนก็ได้ความรู้และริเริ่มเอาใจใส่ ช่วยเหลือคนพิการมากขึ้น ส่วนผู้วิจัยก็มีงานวิจัย เจริญในหน้าที่การงานและจบปริญญาเอก ในขณะที่เดียวกันเธอยังมองว่า กลุ่มคนพิการในชุมชนยังเข้าร่วมโครงการนี้น้อยไป อีกทั้งคนทั่วไป คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่ร่วมมือ ไม่ปลื้มเวลา ไม่เป็นธุระทำตัวไม่มีเวลา ในขณะที่สังคมในระดับประเทศ เหตุการณ์บ้านเมืองไม่สงบสุข คนไม่ร่วมมือทำงาน จึงแบ่งแยก สังคมเห็นแก่ตัวมองประโยชน์ส่วนตนมากขึ้น

6. วิภา (นามสมมติ)

คุณวิภา หรือ นางสาววิภา วัย 48 ปี รูปร่างค่อนข้างผอม หน้าส่วนใหญ่อุดหืด เหลือเพียงไม่กี่ซี่ ดูแก่กว่าวัย เดินกระเพรก พูดน้อย ชอบอมยิ้ม ครุ่นคิดก่อนจะตอบเวลาผู้วิจัยซักถาม พูดคุย ชอบใส่ผ้าถุง เสื้อแขนสามส่วน อาศัยอยู่ตำบลบ้านแดง จดทะเบียน เป็นคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ระดับ 5 กล่าวคือ ข้อและกระดูกปลายมือปลายเท้า บิดเบี้ยว ผิดรูป เดิน ลุกนั่งไม่สะดวก ช่วยเหลือตนเองและกิจวัตรประจำวันได้น้อย แต่ก็ไม่ได้เครื่องช่วยความพิการใด ๆ ประวัติเป็นโรครูมาตอยด์ ขณะที่มีอายุประมาณ 20 ปี เคยไปรักษา โรงพยาบาลศิริราช และโรงพยาบาลมีชื่อในกรุงเทพฯ หลายแห่ง ปัจจุบันอาการของโรคไม่กำเริบ คงที่ไม่ลุกลาม แต่ก็ทำให้วิภากลายเป็นคนพิการ คุณวิภาจบการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น (ม.ศ.3) จากโรงเรียนวัดจันทาราม อำเภอนครชัยศรี ปัจจุบันมิได้ทำงานหรือมีอาชีพใด ๆ เป็นหลัก แต่ด้วยวิภา มีฝีมือเย็บปักถักร้อยอยู่บ้าง เคยรับงานเย็บที่เช็ดเท้า ที่รองแก้วมาให้ทำที่บ้าน แต่ก็ไม่บ่อยนัก จึงอาศัยอยู่กับพ่อแม่ซึ่งขณะนี้อายุราว 70 ปี คนภายนอกอาจมองว่าวิภาและครอบครัว ค่อนข้างมีฐานะเพราะอยู่บ้านตึกแบบสมัยใหม่ สวยงามหลังใหญ่ แต่แท้จริงวิภาอยู่ในฐานะ “ผู้อาศัย” เท่านั้น

พ่อวิภาเป็นคนฐานะไม่ดีเท่าใดนัก ส่วนแม่มีฐานะค่อนข้างดี ดังนั้นทรัพย์สินส่วนใหญ่ ทั้งก่อนและหลังที่พ่อแม่แต่งงานกัน จึงเป็นมรดกของแม่ พ่อของวิภาเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านเมื่อ 30-40 ปีที่แล้ว จึงเป็นตระกูลเป็นที่รู้จักของคนในชุมชน วิภา มีพี่น้องรวม 4 คน วิภาเป็นคนที่ 2 มีพี่ชาย 1 คน ปัจจุบันเป็นตำรวจอยู่ต่างจังหวัดและปลูกบ้านให้พ่อแม่และวิภาอาศัยอยู่ในตำบลบ้านแดง นาน ๆ ครั้งจะมาเยี่ยมและให้เงินพ่อแม่และวิภาบ้างเล็กน้อย มีน้องชายอีก 2 คน ทุกคนแต่งงานแยกครอบครัวไปหมดแล้ว วิภาจึงอยู่กับพ่อแม่ และลูกพี่ลูกน้องที่เป็นคนพิการหูหนวกวัย 55 ปี รวมเป็น 4 คน ปัจจุบันน้องชายคนรองของวิภา เป็นนายก อบต.บ้านแดง แต่ดูเหมือนว่าความสัมพันธ์ระหว่างน้องชายคนนี้กับวิภาไม่ดีนัก มีเรื่องทะเลาะ กันบ่อย ๆ โดยเฉพาะกับน้องสะใภ้ ที่เคยอยู่บ้านเดียวกัน แต่ปัจจุบันน้องชายคนรองและน้องสะใภ้ได้แยกครอบครัวไปแล้ว ส่วนน้องชายคนสุดท้องทำอาชีพซ่อมรถ ทำอู่รถ แต่งงานและแยกครอบครัวไปแล้ว แต่ก็อาศัยอยู่ใกล้กัน มาเยี่ยมเยียน ดูแลเรื่องของกินของใช้พ่อแม่และวิภาอยู่บ้าง

วิภาเล่าว่า ชีวิตในวัยเด็ก วัยรุ่นที่จำความรู้สึกว่า “ตนเองลำบาก” อยู่ใน “กรอบ” ที่พ่อแม่กำหนดไว้ ชีวิตดูวนเวียนกับงานบ้านในฐานะ “ลูกผู้หญิง” โดยต้องตื่นตี 5 ทำกับข้าวก่อนไปโรงเรียน กลับจากโรงเรียนทำงานบ้าน ทำกับข้าว พอว่างงานบ้านช่วยเลี้ยงไก่ ซักเสื้อผ้า พอจบชั้น ป.4 จากโรงเรียนวัดสาละวัน และเข้าศึกษาต่อชั้น ป.5-7 โรงเรียนวัดปรุณาวาส ภายในหมู่บ้าน

นั้น หลังจากนั้นเข้าศึกษาต่อชั้น ม.ศ.1-3 โรงเรียนวัดจันทราราย อำเภอนครชัยศรี โดยขึ้นรถไฟไปโรงเรียน ช่วงนี้พ่อจะ “หวงมาก” คอยติดตามดูแลอย่างใกล้ชิด ไม่ห่างสายตา ห้ามมิให้สูงลิบกับใครเด็ดขาดโดยเฉพาะเพื่อนชาย บางครั้งตามไปดูที่โรงเรียน และต้องกลับบ้านให้ตรงเวลา พ่อแม่ทำการค้าโดยรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้าน แล้วนำไปขายให้โรงสีแต่ละแห่งในชุมชนใกล้เคียง มีลูกจ้างจำนวนหนึ่งคอยช่วยในการขนข้าว วันเสาร์และอาทิตย์ วิชาจะอยู่บ้าน ทำงานบ้าน ทำกับข้าวเตรียมไว้ให้พ่อแม่และลูกจ้าง พอจบชั้น ม.ศ.3 พ่อมิได้ให้เรียนต่อ กลับออกมาเลี้ยงไก่ที่บ้าน และไปเรียนตัดเย็บเสื้อผ้ากับช่างที่ตลาดบ้านแดงใกล้บ้าน 1 ปี จนมีความรู้พอตัดเย็บเสื้อผ้าได้เอง และดูเหมือนจะเป็นวิชาความรู้ที่ติดตัววิชาในการหารายได้เล็กน้อย ๆ จบจนทุกวันนี้ แต่การเรียนตัดเย็บเสื้อผ้าในครั้งนั้นก็มิได้หารายได้ให้วิชาได้มากนัก พ่อแม่จึงให้มาช่วยตั้งร้านขายของชำ ทำอาหารตามสั่งเล็ก ๆ น้อย ๆ พ่อมีรายได้อยู่บ้าง พ่ออายุประมาณ 20 ปี เริ่มป่วย ไม่สบายปวดตามข้อ ต่อมาเป็นหนักขึ้น นิ้วมือ นิ้วเท้า ข้อสะโพก เข่า เส้นผมและผิวหนังและแพทย์วินิจฉัยว่าเป็น “โรครูมาตอยด์” ด้วยโรคนี้เองทำให้ชีวิตของวิชาเปลี่ยนแปลงและทำให้เธอกลายเป็นคนพิการจนถึงทุกวันนี้ วิชาได้เล่าถึงความเจ็บป่วยในครั้งแรก ๆ ว่า ไม่คิดว่าจะร้ายแรงขนาดนี้ ตอนแรกดูไม่เป็นอะไรมาก แต่ต่อมาเริ่มเดินไม่ได้ “พ่อ” ก็พยายามพาไปรักษาตามที่ต่าง ๆ ทั้งแผนปัจจุบัน แผนโบราณและทางไสยศาสตร์ แต่ก็อาการไม่ดีขึ้น จนหมดค่ารักษาและหมดหวัง วิชาทราบว่า “พ่อ” เอาใจใส่ ดูแลตนเอง พาไปหาหมอที่ทุกครั้ง ในขณะที่ “แม่” ไม่เคยพาตนไปรักษาที่ใด รู้สึกว่า “แม่” ไม่ค่อยรักและเอาใจใส่ตนเอง ...และเคยนอนร้องไห้ถึงความรู้สึกเช่นนี้อยู่บ่อย ๆ แม้กระทั่งทุกวันนี้ที่ตนเองพิการไม่มีรายได้ พ่อจะเป็นคนถามว่า ตนเองมีเงินใช้จ่ายหรือไม่ หากไม่มีพ่อก็พยายามแบ่งให้ใช้จ่ายครั้งละ 50 -200 บาท ในขณะที่แม่ไม่เคยถามไถ่ในเรื่องนี้ และแม่เคยตอกย้ำความรู้สึกข้างในของวิชา เมื่อเธอเอ่ยขอเงินให้จากผู้เป็นแม่ ว่า “มึงจะเอาเงินไปใช้อะไรหนักหนา มึงเป็นแบบนี้ยังใช้ จะซื้ออะไรอีกล่ะ เงินที่ฉันใช้รักษามึงไม่รู้เท่าไรยังไม่พออีกสิ” ซึ่งก็ทำให้วิชาถึงกับนอนน้ำตาไหลและน้อยใจที่ตนเองต้องดิ้นรนหาเงินด้วยตนเอง ตั้งแต่ครั้งที่ยังไม่พิการ จนกระทั่งพิการ พยายามรับจ้างเย็บผ้า ปักร้อยครั้งละ 10 บาท 20 บาท

เมื่อครั้งที่วิชารักษา ผ่าตัด ณ โรงพยาบาลพระมงกุฎ ขณะนอนรักษาอยู่บนเตียง น้องชายคนรอง พุดกับแม่ว่า “วิ...มันจะผ่าขาอีกใช่ไหม ถ้าผ่าขาแม็กก็ต้องขายนาแล้วละ รักษา มันมันก็ไม่หาย มันก็เป็นแบบนี้แหละ...” คำพูดนี้วิชาจดจำ ทำให้เธอน้อยใจ ร้องไห้ เสียใจต่อพ่อกับพี่ชายคนรองที่มีต่อเธอ และจุดนี้อาจเป็นความบาดหมาง ติดค้างขุนเคืองในใจระหว่างวิชา กับ น้องชายคนรอง นับจนถึงปัจจุบัน

แม้วิภาจะเป็นคนพิการ แต่ก็ดูเหมือนว่าเป็นคนใกล้ชิด ต้องดูแลพ่อที่มีโรคหอบเป็นโรคประจำตัว และแม่ที่ชราเวลาเจ็บไข้ได้ป่วย ในขณะที่พี่ชายและน้องชายแต่งงานแยกครอบครัวไปหมด โดยเฉพาะน้องชายคนรอง มีสถานะเป็น “นายก อบต.บ้านแดง” แม้จะอยู่ห่างกันไม่ถึง 300 เมตรและมีรถยนต์ส่วนตัว แต่ไม่เคยพาพ่อแม่ไปหาหมอเวลาเจ็บป่วยไม่สบายทั้งในยามปกติหรือเวลาฉุกเฉิน คงปล่อยให้เธอแก้ไขปัญหาและพาไปหาหมอเพียงลำพังทั้งที่ไม่มีเงิน ไม่มีรถ และมีได้มีสภาพร่างกายที่สามารถช่วยเหลือคนอื่นได้เต็มที่ ในขณะที่มรดกต่าง ๆ โดยเฉพาะที่ดินที่นา ที่เป็น “สมบัติของแม่” แบ่งให้ลูก ๆ คนอื่นไปหมดแล้ว โดยเธอได้ส่วนแบ่งเพียงเล็กน้อยแต่ก็ยังมิได้โอนกรรมสิทธิ์ คือ บริเวณบ่อปลาประมาณ 20 ตารางวา ที่ญาติ ๆ ขุดเอาหน้าดินไปถมที่กันหมด ซึ่งเธอจะต้องหาเงิน หาดินมาถม ถึงจะเป็นที่ดินที่ใช้การได้ ซึ่งเธอเคยถามผู้เป็นแม่ว่า ทำไมตนได้ส่วนแบ่งที่ดูเหมือนไม่ยุติธรรมสำหรับเธอเลย แม่บอกว่า “ส่วนแบ่งมรดกของมึงใช้เป็นค่ารักษาไปหมดแล้ว มึงไม่ควรได้อะไรแล้วเสียด้วยซ้ำ”

การรับรู้ถึงความมีอคติของผู้เป็นแม่ และน้องชายคนรอง ดูจะทับถมและเป็นความทุกข์ในใจของวิภามากกว่า 30 ปีนับตั้งแต่เธอป่วย ทุกวันนี้เธอบอกว่า รู้สึกน้อยใจแม่ ความมีอคติของแม่ คนภายนอกอาจไม่รับรู้สิ่งที่อยู่ภายในนี้ เพราะเธอบอกว่า แม่ก็จะทำที่ที่ติดกับเธอเวลาอยู่ต่อหน้าคนอื่นเสมอ บางวันเธอนอนร้องไห้ พ่อพยายามจะเก็บเงินให้แต่ก็ไม่มาก ทุกวันนี้ไม่มีที่ปลดปล่อยความทุกข์ เพื่อนฝูงน้อย เธอบอกว่าเธอยังโชคตินิดหนึ่งที่พบเจอผู้วิจัย และมีโครงการ CBR ที่ทำให้เธอได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลภายนอก ได้ออกนอกบ้าน และปลดปล่อยความทุกข์ของเธอออกไปบ้าง ได้รู้สึกสบายใจ บางครั้งออกไปเที่ยวนอกบ้าน บางครั้ง เธอยอมรับว่าเธอ “โกหก” ผู้เป็นพ่อและคนในบ้าน โดยบอกว่ามีประชุมโครงการ CBR หรือกลุ่ม สมาคมคนพิการ ทั้งที่ไม่เป็นความจริง เพราะเป็นเหตุผลเดียวที่ช่วยให้เธอออกนอกบ้าน ค้างคืนที่อื่นได้ แต่เธอก็ย่ำว่าเธอมิได้ไปทำในเรื่องเสียหาย เพราะเธอไปค้างคืนกับเพื่อนผู้หญิง แต่วิภาก็มิได้เล่าหรือต้องการให้รายละเอียดเรื่องนี้กับผู้วิจัยมากนัก เธอเองก็บอกว่าไม่ต้องการโกหก และ “ปรารถนาในใจกับตัวเอง” ทุกครั้งที่เธอต้องโกหกพ่อแม่ ด้วยความ “รู้สึกผิด” โดยเฉพาะกับพ่อว่า “พ่อ..ฉันไม่อยากโกหกหรอกนะ แต่บางครั้งฉันก็อยากสบายใจ อิศระบ้าง ถ้าฉันผิดพั้งไป พ่อก็อย่าเอาโทษ เอาเวรเอากรรมกับฉันเลยนะ” ซึ่งช่วงหลัง ๆ เธอบอกว่า พ่อก็ดูเหมือนเข้าใจ จากที่ไม่เคยปล่อยให้เธอนอกบ้าน ก็เปิดโอกาสให้เธอมากขึ้น ไม่ชักใช้ไล่เสียงเหมือนวัยรุ่นและวัยรุ่นสาวที่เธอยังไม่พิการเหมือนพ่อรู้ตัวว่าไม่เคยให้โอกาส รู้สึกผิดที่กีดกันความเป็นอิสระของเธอมาเกือบตลอดชีวิต ...เธอเล่าให้ผู้วิจัยฟังอย่างนั้น

เมื่อถามวิภาเกี่ยวกับคติพจน์หลักคิดในการใช้ในการดำเนินชีวิต วิภาตอบผู้วิจัยอย่างครุ่นคิดอยู่พักหนึ่ง และบอกกับผู้วิจัยว่า "ฉันไม่รู้จะไปหาหลักตรงไหนอาจารย์... ไม่รู้จะเอาแนวคิดตรงไหน บางทีฉันก็คิดไม่ออกเหมือนกัน" และเธอก็จะกลับมาพูดซ้ำถึงความน้อยอกน้อยใจที่เธอไม่ได้รับส่วนแบ่งใด ๆ จากแม่หรือสมบัติของแม่ ในขณะที่พ่อก็ไม่รู้จะช่วยเหลืออย่างไร นอกจากการบอกให้วิภาไม่พยายามพูดเรื่องนี้เพราะมักนำมาสู่กันทะเลาะกันระหว่างแม่กับเธอ วิภาปรับตัวเธอเหมือนอยู่ฐานะ "ผู้อาศัย" ขาดความเป็นตัวของตัวเอง และพยายามจะหาอาชีพเย็บผ้าเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่เธอพอจะทำได้ไปวัน ๆ เท่านั้น

ผู้วิจัยรู้จักกับวิภา ครั้งแรก ตอนทำโครงการสำรวจและให้การปรึกษาคนพิการในชุมชน ปี พ.ศ. 2541 ตอนนั้นรู้สึกที่ วิภาค่อนข้างจะเก็บตัว อยู่ในห้องนอนเล็ก ๆ ของเธอ หลังจากนั้นผู้วิจัยได้มีโอกาสไปเยี่ยมและให้การปรึกษาแก่เธอ 2 -3 ครั้ง ทำให้เธอดูเหมือนมีความตื่นตัวและอยากมาทำกิจกรรมนอกบ้านมากขึ้น และเคยเชิญชวนเธอเข้ามา ทำโครงการเครือข่ายผู้พิการในชุมชน ร่วมกับโรงพยาบาลพุทธมณฑล ในปี 2544-2545 ด้วยเพราะเธอมีเวลา และการศึกษาดีกว่าคนพิการอื่น ๆ ที่ทำงานด้วยกัน 2-3 คน เธอจึงทำหน้าที่เป็น "นักวิชาการ" ในการจัดทำเอกสาร จัดการประชุมและสถิติต่าง ๆ ผลงานที่ออกมาค่อนข้างจะดีมาก เธอมีความเอาใจใส่และมาร่วมประชุมกับพวกเราอย่างสม่ำเสมอ ในครั้งนั้นด้วยที่เห็นว่า บ้านที่เธออาศัยอยู่ใหญ่โตกว้างขวาง มีเวลาอยู่กับบ้าน เราจึงใช้บ้านของเธอในการประชุม และทำเป็น "ศูนย์ประสานงานคนพิการอำเภอพุทธมณฑล" โดยติดป้ายไม้ฉลุลึก ๆ ไว้บริเวณเสาไฟฟ้าหน้าบ้านเธอ ซึ่งป้ายนั้นยังคงอยู่จนถึงปัจจุบันนี้ และอาจไม่มีความสำคัญอะไรมากนักสำหรับคนอื่น แต่สำหรับเธอ...มันคือ "ป้าย" ประกาศ "ความภาคภูมิใจ" ที่พอจะหลงเหลือให้ได้ชื่นชมในความ "มีชีวิต" ของเธอในโลกใบนี้ได้บ้าง

ในการทำโครงการ CBR ในครั้งนี้ก็เช่นกัน ผู้วิจัยก็เป็นคนเชิญชวนเธอเอง เธอก็เข้าร่วมโครงการอย่างไม่มีรีรอ เธอบอกกับผู้วิจัยถึงโครงการที่พวกเรากำลังดำเนินอยู่นี้ว่า.... "เป็นการดีที่มีการรวมกลุ่มคนพิการ นักวิชาการ พยาบาล ชาวบ้าน ในการช่วยเหลือคนพิการ สิ่งได้เรียนรู้คือการได้ไปเห็นคนพิการที่แย่กว่า รู้สึกว่าตนเองอยู่ในสถานะที่ดีกว่า ทำให้มีโอกาสให้กำลังใจคนพิการเหล่านั้น และสิ่งที่มองเห็นอีกอย่างหนึ่งคือ ความเข้าใจ การเอาใจใส่จากคนในครอบครัวนั้นเป็นสิ่งสำคัญประการแรกที่จะทำให้คนพิการมีกำลังใจและพัฒนาศักยภาพ และอยากให้ชุมชนได้บริจาคเงิน งบประมาณให้โครงการนี้ดำเนินต่อไป..." นี่คือการใส่ใจของเธอ สำหรับเธอแล้วเธออยากทำงานนี้ต่อ แม้ว่าช่วงหลัง ๆ เธอมักจะมึนปัญหาสุขภาพเป็นแผลที่ข้อเท้าเรื้อรัง ติดเชื้อและต้องเข้าโรงพยาบาล เธออาจไม่สามารถจะลงพื้นที่อย่างสมบุกสมบันกับพวกเราได้มากนัก ไม่ค่อย

จะออกความเห็นหรือพูดคุยในที่ประชุม แต่เธอก็ตั้งใจและตั้งใจอย่างมากที่พวกเรามอบหมายให้เธอ ทำหน้าที่เป็น ผู้บันทึกการประชุม เป็น “ผู้ช่วยเหลืองาน” ให้กับทีมงานพวกเรา หรือ “คณะกรรมการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการอำเภอพุทธมณฑล” อย่างเต็มตัว.... กิจกรรมของ CBR ดูเหมือนจะช่วย “เติม” ในสิ่งที่เธอ “ขาด” อยู่ไม่น้อย

7. ปลื้มจิต (นามสมมติ)

คุณปลื้มจิต หรือนางปลื้มจิต วัย 39 ปี รูปร่าง สั้นท้วม ๆ ผิวขาว หน้าตาสมวัย ผอมยาว เดินกระพริก ดูจะพิถีพิถันในการแต่งเนื้อ แต่งตัว พุดจาชัดถ้อยชัดคำ ยิ้มแย้มแจ่มใส อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลบ้านแดง จดทะเบียน เป็นคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ระดับ 4 กล่าวคือ มีลักษณะขาขวาลีบ เท้าขวาบิดตะแคง แขนขวาเกร็ง ตั้งแต่วัยเด็กโดยไม่ทราบสาเหตุแน่ชัด แต่เธอให้ข้อมูลว่ามีญาติผู้ใหญ่คนหนึ่งบอกว่า เธอมิได้พิการตั้งแต่กำเนิด แต่เพราะมีเด็กโตเพื่อนบ้านคนหนึ่งขึ้นไปเหยียบหลังของเธอในขณะที่เธออายุประมาณ 1 ขวบในขณะที่วิ่งเล่นกันในบ้านและส่งผลให้เท้าขวาของเธอบิดตะแคง....จึงทำให้ปลื้มจิตเป็นคนพิการ เดินกระพริก ไม่คล่องตัวนัก ส่วนการช่วยเหลือตนเองอื่น ๆ ค่อนข้างดี พ่อเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันเสียชีวิตแล้ว แม่ยังมีชีวิตอยู่ มีพี่น้องทั้งหมด 10 คน เธอเป็นคนที่ 6 แต่มีพี่น้องบางคนเสียชีวิตไปแล้ว ทำให้เหลือพี่น้องที่มีชีวิตอยู่รวมเธอด้วยเพียง 4 คน ตอนเด็ก ๆ ปลื้มจิตมิได้เรียนหนังสือ ทำให้ปัจจุบันอ่านหนังสือไม่ออก เขียนหนังสือไม่ได้ แต่ก็กำลังเรียนชั้นประถมศึกษา ณ การศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภออยู่ เธอแต่งงานกับหนุ่มชาวสุพรรณบุรีที่เคยเป็นพนักงานขับรถเมล์ แต่ปัจจุบันอาชีพขับรถรับจ้าง มีบุตรชายด้วยกัน 1 คน อายุ 12 ปี เรียนหนังสือในโรงเรียนวัดปรุณาวาส ใกล้ ๆ บ้าน เธอมิได้มีอาชีพหลักใด ๆ ทำหน้าที่เป็นแม่บ้านและดูแลลูกชายสามีเป็นคนหาเลี้ยง แต่ก็มิได้แยกครอบครัว ยังคงอาศัยกับแม่และพี่น้องคนอื่น ๆ รวม 8 คน ปัจจุบันเธอเป็น อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ด้วย

ปลื้มจิต เล่าถึงชีวิตวัยเด็กของเธอว่า เธอมีชีวิตที่ “สบาย” ไม่เคยลำบาก พี่น้องทำนาตัวเธอเองก็การทำงานบ้าน ตอนอายุ 10 ขวบ แม่เคยพาไปรักษาที่โรงพยาบาลศิริราช มีเพื่อนบ้านแนะนำให้ตัดขา เพราะเข้าใจว่าขาของเธอใช้การไม่ได้ เกะกะจะได้หอบหิ้วเข้าห้องน้ำส้วก แต่บังเอิญช่วงนั้นแม่ไม่ว่าง ต้องไปทำนา ทำให้ไม่ได้ตัดขาตามเพื่อนบ้านแนะนำเธอรู้สึกโชคดีที่ยังคงมีขาไว้ใช้เดินในทุกวันนี้ แม้ว่าขาขวาของเธอทำให้เธออยู่ในฐานะคนพิการก็ตาม แม้ว่าชีวิตวัยเด็กของเธอจะรู้สึก “สบาย” ไม่ต้องทำงานหนักเหมือนพี่น้องคนอื่น ๆ เนื่องจากผลจาก

“ความพิการ” ที่เธอมีอยู่ แต่ความพิการก็ทำให้เธอขาดโอกาสไปบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งก็คือ “การมิได้เรียนหนังสือ” เพราะโรงเรียนใกล้บ้าน ต้องเดินเท้า สองข้างทางมี “บ่อหลา” (น่าจะเป็นปรัก/ตมที่มีหญ้าขึ้นรก) พ่อแม่กลัวเธอตกบ่อ ตกท่อระหว่างเดินทาง ไม่มีคนไปรับไปส่ง พ่อแม่ต้องทำนา ดังนั้นทางออกที่เหมาะสมที่สุดในตอนนั้นคือ เธอไม่ต้องไปโรงเรียน และทำให้เธอไม่รู้หนังสือ จนถึงทุกวันนี้

เธอเล่าต่อว่า ขณะเธออายุ 32 ปี เธอได้พบกับแฟนหนุ่มชาวสุพรรณบุรี พนักงานขับรถเมล์ที่มีท่ารถอยู่หน้าหมู่บ้านของเธอ และมาขอเธอแต่งงาน แต่ตอนแรกพ่อไม่อนุญาต เพราะเกรงว่าปลื้มจิตจะถูกหลอกและผู้ชายจะรักไม่จริงและทอดทิ้งเธอในที่สุดไม่กี่ปีต่อมา พ่อของเธอเสียชีวิต ชายหนุ่มคนนั้นกลับมาขอเธอแต่งงานอีก ครั้งนี้ไม่มีใครคัดค้านและเธอตอบตกลง แต่เธอบอกกับผู้ชายคนนั้นว่า เธอมีข้อแม้อยู่ข้อหนึ่งว่า ห้ามพูดว่า “เธอทำกินไม่ได้ ต้องมารับภาระ” ซึ่งผู้ชายคนนั้น ในฐานะสามีในเวลาต่อมา ก็รับปากและไม่เคยพูดในสิ่งที่เธอร้องขอ ตั้งแต่แต่งงาน 16 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันเธอมีบุตรชายด้วยกัน 1 คน สามีมีอาชีพรับจ้างขับรถ 10 ล้อ และเดินทางไปต่างจังหวัดบ่อย ๆ รายได้พออยู่พอกิน ไม่มีฐานะ แต่ก็มิได้ขัดสน

เธอบอกกับผู้วิจัยว่า ชีวิตก่อนแต่งงานของเธอไม่ตึง “ตกอับ” ไม่เคยมีเงินเกิน 500 บาท ไม่เคยสวมใส่เสื้อผ้าใหม่ ๆ ต้องสวมใส่เสื้อผ้าเก่า ๆ ของพี่ ๆ หรือน้อง ๆ เสมอ แต่ชีวิตหลังแต่งงานของเธอ ทำให้เธอมีเงินใช้ สามีให้เธอ “ถือเงิน” เธอมีโอกาสซื้อเสื้อผ้าใหม่ ๆ สวมใส่อย่างทัดเทียมคนอื่น...เธอรู้สึกพอใจ ภูมิใจในสามีและชีวิตครอบครัวของเธอ

ปัจจุบันครอบครัวของเธอ อยู่รวมกันเป็นครอบครัวใหญ่กับแม่ พี่สาว น้องสาว น้องเขย หลานชาย รวม 8 คน มีเจตคติที่ดีต่อครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง สามี บุตรชาย ไม่เคยมีการกระทบกระทั่งเธอด้วยคำพูด บาดหมาง ทะเลาะกันรุนแรง อาจมีบ้างเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ เท่านั้น เธอรู้สึกว่าชีวิตของเธอ “สบาย” (มีความสุข- ผู้เขียน) แม้จะอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่ ๆ แต่ก็ไม่เคยมีเรื่องบาดหมางกันในครอบครัว ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ภายในบ้าน เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟ ค่ากับข้าว ไม่มีการรวมค่าใช้จ่ายกองกลาง และไม่เคยเถียงกันออกค่าใช้จ่าย แต่ใช้ระบบ “ใครมีก็จ่าย ใครไม่มีก็ไม่ต้องจ่าย ใครเจอก่อนก็ออกไปก่อน” แต่ลึก ๆ เธอก็ยอมรับว่าอาจเป็นเพราะมี “แม่” เป็นสิ่งเกี่ยวโยงความสัมพันธ์คนในครอบครัว สามีของเธอเคยคิดจะพาเธอและบุตรชายแยกครอบครัวไปอยู่ที่อื่น แต่เธอก็ปฏิเสธ เพราะเป็นห่วงแม่ เป็นห่วงพี่สาวคนโตที่มีได้แต่งงาน โดยเฉพาะพี่สาวคนนี้ที่ดูแล เลี้ยงดูเธอมาตั้งแต่เด็ก ๆ เปรียบเสมือน “แม่คนที่สอง” และด้วยสำนึกในบุญคุณ เธอตั้งปณิธานไว้ว่า จะไม่ทิ้งพี่สาวคนนี้ไปไหน และถ่ายทอดความตั้งใจนี้กับบุตรชายของเธอด้วยการตอกย้ำกับบุตรชายว่า “หากแม่เป็นอะไรไป ลูกอย่าทิ้งป้าเด็ดขาดนะ”

เธอรู้สึกว่าปัจจุบัน เธอมีชีวิตที่ดี ส่วนตัวไม่เป็นหนี้ใคร ประหยัด ไม่สุร่ยสุร่าย ครั้งหนึ่งเคยขาดเงิน ไม่มีเงินใช้ สามีบอกให้ไปเยี่ยมเพื่อนบ้านที่รู้จัก 5 หลังคาเรือน แต่ไม่มีใครให้หยิบยืม แม้แต่บาทเดียว จึงรู้สึกและเข้าใจถึงภาวะ "ชีวิตที่ตกต่ำ เดือดร้อนหาที่พึ่ง แต่ไม่มีใครช่วยเหลือ" จึงตั้งใจไว้ว่าหากใครเดือดร้อน ไม่มีข้าวกินหรือไม่มีเงินใช้ ยินดีที่จะให้ยืมเท่าที่จะมีให้ ควรจะแบ่งปันคนอื่นเมื่อเขาเดือดร้อน แม้ว่าตนเองจะมีได้ร่ำรวยอะไร

ต่อข้อคำถามของผู้วิจัยที่มีต่อเธอว่า ความพิการที่เธอมีอยู่เป็นปัญหา อุปสรรคต่อการอยู่ร่วมกับคนอื่น และสามีหรือไม่? เธอเล่าให้ฟังว่า เคยมีคนอื่น เพื่อนบ้านพูดถึงว่า เธอเป็นคนพิการ สามีไปขับรถต่างจังหวัด มีโอกาสที่สามีจะมีภรรยาน้อย แต่เธอก็มิได้สนใจ "ไม่แคร์ปากชาวบ้าน" แต่บอกกับสามีว่าหากมีอะไรให้บอกกับเธอตรง ๆ อย่าให้ต้องรู้ภายหลังว่าสามีนอกใจจากปากหรือคำบอกเล่าของคนอื่น เธอเชื่อใจสามีจนกระทั่ง 16 ปีที่ผ่านมาไม่เคยระแวงสามีในเรื่องชู้สาว เธอภูมิใจ พอใจกับชีวิตที่ผ่านมาและปัจจุบัน

ผู้วิจัยรู้จักกับปลื้มจิตครั้งแรก ตอนทำโครงการสำรวจและให้การปรึกษาคนพิการในชุมชน ปี พ.ศ. 2541 ปีเดียวกับที่รู้จักกับวิภา และก็ไปเยี่ยมเธอที่บ้านพร้อมกับนักศึกษาปริญญาโทในวิชาฝึกปฏิบัติที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ 2-3 ครั้ง หลังจากนั้นผู้วิจัยเคยเชิญชวนเธอเข้ามา ทำโครงการการให้การปรึกษาคนพิการในชุมชน ปี 2543 และโครงการเครือข่ายผู้พิการในชุมชนร่วมกับโรงพยาบาลพุทธมณฑล ในปี พ.ศ. 2544-2545 ทำให้ผู้วิจัยและเธอมีความคุ้นเคยและสนิทกันพอสมควร แม้เธอจะอ่านหนังสือไม่ออก เขียนไม่ได้ แต่เธอก็ทำงานกับพวกเธออย่างสมบุกสมบัน เคยเดินคันนา ตกคันนา ไต่ไม้ไผ่ขึ้นเดียวข้ามคลอง เมื่อครั้งลงเยี่ยมคนพิการในพื้นที่ในปี พ.ศ. 2544-2545 เสมือนหนึ่งว่า เธอไม่มีข้อจำกัดทางกายในตัวเธอแต่น้อย

การเข้าร่วมโครงการนี้ก็เช่นเดียวกัน ผู้วิจัยก็โทรไปบอกและเชิญชวนเธอ เธอก็ตอบรับและเข้าร่วมโครงการอย่างไม่อิดออดใจ ปลื้มจิตได้เล่าถึงความรู้สึกที่เธอได้ทำงานนี้ให้ผู้วิจัยฟังว่า เมื่อก่อน ตนเองไม่เคยมีความคิดการช่วยเหลือคนพิการ แต่พอได้มาทำงาน ทำให้เห็นว่ามีคนพิการอีกจำนวนมากที่เดือดร้อน "แย่" กว่าตนเอง ทำให้ต้องมาทบทวนตนเอง รู้สึกตนเองมีกำลังใจ มีพลังที่จะต่อสู้ และต้องการหาแนวทางในการช่วยเหลือคนพิการที่เดือดร้อนเหล่านั้น และมองว่าเรื่องค่าตอบแทนสำหรับตนเอง การทำงานเช่นนี้ แม้จะมีจำนวนน้อย แต่มันอยู่ที่ "ใจ" หาก "ใจรัก" เรื่องเงินและค่าตอบแทนเป็นเรื่องรอง เธอให้คุณค่าของงาน CBR นี้ว่าเป็นสิ่งที่ดี พอใจที่ทำให้เธอได้มีโอกาส ออกนอกบ้าน ไปพบไปเห็นคนพิการ ปัญหาคนอื่นที่ยิ่งใหญ่และหนักหนากว่าตัวเธอเอง เดิมเธอบอกว่าเป็นคนไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าพูด แต่ภายหลังที่เธอมาทำงานกับผู้วิจัยเธอยอมรับว่า เธอเป็น "คนกล้า" มากขึ้น "ปากจัด" กล้าพูด กล้าเถียง โดยเฉพาะคนที่ชอบ

ถูกคนพิการ และไม่เอาใจใส่ช่วยเหลือคนพิการ หรือชอบอ้าง ชอบใช้คนพิการเป็น “เครื่องมือ” หรือทำให้คนพิการตกเป็น “เหยื่อ” แต่เธอก็บอกถึงข้อจำกัดในด้านสุขภาพของตนว่า ชอบปวดหัวบ่อย ๆ เป็น “ไมเกรน” ทำให้เธอขาดการเข้าร่วมกิจกรรมของพวกเราไปบ้างในระยะหลัง ๆ และล่าสุดเธอก็ “หยุดเรียนต่อ” ชั้นประถมศึกษา ของการศึกษานอกโรงเรียนประจำอำเภอ ซึ่งเหมือนหยุดความฝันของเธอ ไม่สามารถเดินทางไปสู่จุดหมายบางประการที่เธอตั้งใจไว้เช่นกัน

8. เสกสรร (นามสมมติ)

คุณเสกสรร หรือ นายเสกสรร ชายวัย 32 ปี พิกอร์นั่งล้อเข็น รูปร่าง สั้นท้วม ค่อนข้างผอม ผิวดำแดง หน้าตาตุแก่กว่าวัย ไว้ผมยาวรวบไว้ด้านหลัง ไว้หนวดเครายาว บางทีเห็นยิ้มสีหนวดเป็นสีทอง บางครั้งสมหลวมกับสีดำปิดหน้าเล็กน้อยแม้อยู่ในห้องประชุมก็ตาม สบาย กระเป๋าผ้าสีดำและวางไว้บนตักขณะนั่งบนล้อเข็น ช่วงหลัง ๆ ดุพิถีพิถันในการแต่งตัวและชอบใส่เสื้อที่มีโลโก้/ตรา ที่เกี่ยวข้องหรือเป็นกิจกรรมของสมาคมคนพิการจังหวัดนครปฐม หรือการเคลื่อนไหวของสมาคมคนพิการระดับประเทศและระหว่างประเทศ เช่น เสื้อยืดการแข่งขันกีฬา คนพิการ เป็นต้น เสกสรรอาศัยอยู่ในเขตตำบลบ้านขาว จบการศึกษาระดับ มัธยมศึกษาตอนต้น (ม.3) จดทะเบียน เป็นคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ระดับ 5 กล่าวคือ พิกอร์กระดูกสันหลังหัก เนื่องจาก อุบัติเหตุรถยนต์ชนขณะขับมอเตอร์ไซด์ ปี พ.ศ. 2540 หรือ 9 ปีที่ผ่านมา ทำให้ร่างกายท่อนล่างตั้งแต่ ไหล่ หน้าอกลงไป ไม่รู้สึก เคลื่อนไหวไม่ได้ กลั้นปัสสาวะ อุจจาระไม่ได้ ต้องใส่สายสวนปัสสาวะเอาไว้ตลอด นั่งล้อเข็น แต่มือ 2 ข้างยังรู้สึกแต่อ่อนแรง ใช้การได้บ้าง เช่น ใช้ประคองเขียนหนังสือสั้น ๆ การลงนาม แต่ใช้ผลักล้อเข็นด้วยตนเองไม่ค่อยได้ เวลาต้องเดินทางไปไหน ๆ ต้องมีคนคอยช่วยเหลือ เช่นรถเข็น หรือไม่ก็ให้คนขับแท็กซี่ เป็นคนอุ้มขึ้นลงจากรถ การเดินทางโดยขนส่งสาธารณะ เช่น รถเมล์ รถสองแถว จึงไม่เป็นสิ่งที่ปรารถนาของเสกสรร ปัจจุบันเสกสรรมีได้มีอาชีพหลักใด ๆ ที่ทำรายได้เลี้ยงชีพ เคยยืมเงินประกอบอาชีพสำหรับคนพิการจากพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด (พมจ.) นครปฐม เพื่อเลี้ยงไก่ชนขาย เนื่องจากเสกสรรชอบไก่ชน พอมีรายได้บ้างแต่ไม่มากนัก อาศัยอยู่กับแม่อายุกว่า 50 ปี และน้อง ๆ อาชีพทำนา พ่อเสียชีวิตไปกว่า 10 ปี ฐานะไม่ดีนัก ปลูกบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่บนที่นาริมชายคลอง บางปีฝนตกหนัก น้ำขึ้นสูง ก็จะท่วมบ้านของเสกสรรด้วย

ผู้วิจัยพบเจอและรู้จักกับเสกสรรครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2545 เพื่อพาชาวบ้านและนักวิชาการรวม 10 คนเยี่ยมคนพิการและศึกษาสภาพจริง ในระหว่างการพัฒนาจิตวิทยวิจัยเรื่อง

“รูปแบบการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการที่เหมาะสมกับชุมชนพุทธมณฑลฯ” ของ สกว. ก่อนจะเสนองบประมาณสนับสนุนจาก สกว. ซึ่งสภาพตอนนั้น ดูเสกสรรจะไม่แข็งแรงมากนัก นอนบนเตียงเหล็กสำหรับคนไข้ของโรงพยาบาลพุทธมณฑล ที่คุณโสภิตา พยาบาลประจำโรงพยาบาลฯ และทีมงานของโครงการสร้างเครือข่ายผู้พิการในชุมชน ที่ดำเนินการ ปี พ.ศ. 2544 นำไปให้และดูแลให้คำแนะนำในการทำกายภาพบำบัด ประกอบการเอาใจใส่ดูแลจากผู้เป็นแม่ ทำให้เสกสรรมีกำลังกายกำลังใจดีขึ้นตามลำดับ แม้จะดีขึ้นกว่าเดิม แต่ก็ยังไม่ค่อยแข็งแรงมากนัก จนกระทั่งต่อมาพนาซึ่งเป็นคนพิการ หนึ่งในคณะทำงาน CBR ซึ่งเคยทำงานร่วมกับผู้วิจัยมาก่อน และเป็นหนึ่งในสมาชิกสมาคมคนพิการจังหวัดนครปฐม ได้ส่งรายชื่อของเสกสรรเข้าโครงการ วิถีชีวิตอิสระ (Independent Living) หรือโครงการที่คนพิการเรียกทั่วไปว่า “IL” ทำให้เสกสรรได้มีโอกาสพบปะเพื่อนคนพิการ ผูกอาชีพอาชีพ การเข้าประชุมในที่ต่าง ๆ ทั้งในจังหวัดนครปฐม ต่างจังหวัด และรวมทั้งต่างประเทศ ทำให้ชื่อเสียงของเสกสรรเป็นที่รู้จักของกลุ่มคนพิการทั่วไป แม้จะพูดไม่เก่งแต่ก็ดูจะเป็น “ภาพลักษณ์” “ตัวอย่าง” ของคนพิการรุนแรงที่สู้ชีวิต จึงเป็นที่ต้องการของกลุ่มคนพิการต่าง ๆ และต้อง “โชว์ตัว” ออกงานในที่ต่าง ๆ รวมทั้งรายการทีวีหลายช่อง ทำให้ดูเหมือนว่าเสกสรร เป็นคนพิการ “หัวก้าวหน้า” กว่าคนอื่น ๆ แม้กระทั่ง พนาและปลื้มจิต ซึ่งอยู่ในแวดวงคนพิการและสมาคมคนพิการมาก่อน ก็มีบทบาทและเข้าร่วมกิจกรรมของสมาคมคนพิการจังหวัดน้อยลง

การเข้าโครงการร่วมโครงการ CBR นี้ ก็ได้รับการเชิญชวนจากผู้วิจัย และแรงสนับสนุนกระตุ้นของ “คุณโสภิตา” ซึ่งดูเหมือนจะมี “บุญคุณ” เป็นที่นับถือของเสกสรรอยู่ไม่น้อย ช่วงแรก ๆ เสกสรรมาร่วมกิจกรรมกับพวกเราอย่างสม่ำเสมอ โดยผู้วิจัยได้ดูแลค่าเดินทางแก่เสกสรรจากงบประมาณการวิจัยของ สกว. ครั้งละ 200-250 บาท ทุกครั้งที่เข้าร่วมกิจกรรมในโครงการ CBR ในขณะที่คนอื่น ๆ อาจไม่ได้รับหรือได้ไม่เกินครั้งละ 100 เนื่องจากเสกสรรต้องนั่งแท็กซี่มาเข้าร่วมกิจกรรม หรือบางครั้งทีมงาน อย่าง พี่สมศักดิ์ อนันต์ ฉลอง ก็จะต้องเสียสละรวบรวมเงินค่าเดินทางที่ตนเองได้รับคนละ 100 บาท มอบแก่เสกสรรไป นอกเหนือจากที่เสกสรรได้รับอยู่แล้ว

ด้วยเสกสรรอาจมี “ภาพลักษณ์” ของคนพิการอย่างเต็มตัว ประกอบกับมีความรู้เรียนรู้ด้านคนพิการ ความพิการมิติใหม่ ๆ จากการเข้าไปคลุกคลีกับกลุ่ม สมาคมคนพิการ ทำให้เสกสรรได้รับการเสนอชื่อเป็น “ประธานคณะกรรมการฟื้นฟูคนพิการอำเภอพุทธมณฑล” ที่พวกเราตั้งขึ้น แต่ในช่วงหลัง ๆ ดูเหมือนเสกสรรจะให้เวลากับ กิจกรรมของสมาคมคนพิการฯ มากกว่าโครงการ CBR หรือ คณะกรรมการฟื้นฟูคนพิการฯ ที่พวกเราทำอยู่ ขาดการประชุมและเข้าร่วมกิจกรรมบ่อย ๆ และเคยปรึกษาในที่ประชุมว่าจะขอลาออกจากประธานคณะกรรมการดังกล่าว

เนื่องจากไม่มีเวลาและบอกกับพวกเราว่า การทำงาน CBR นี้เป็นมิตงานที่กลุ่มคนพิการแนวหน้าบางคนในโลกสรรคถูกคดียอยู่ไม่เห็นด้วย ทำให้เสกสรรรู้สึกว่ตนเองกำลัง “ปิ่นเกลียว” กับคนพิการแนวหน้าเหล่านั้น ทำให้ตรงนี้เองทำให้ทีมงานที่เป็นกลุ่มชาวบ้าน และคนพิการในทีมงาน CBR มองว่าเสกสรรกำลัง “ตีตัวออกห่าง” เจาะช่องน้อยแต่พอตัว ลืมความทุกข์ยากของคนพิการในชุมชนของตน ทำให้ตรงนี้อาจเป็นจุด “แตกหัก” “จุดเปลี่ยน” ที่ทำให้ดูเหมือนว่าอาจทำให้เสกสรรห่างเหินพวกเรามากขึ้น แต่สำหรับผู้วิจัยแล้วก็พยายามที่จะประนีประนอมกับ และสื่อสารกับคนอื่น ๆ ในทีมงานของพวกเราให้ยอมรับกับสิ่งที่เกิดขึ้นว่า ในอีกมิติหนึ่ง ก็เป็นการดีที่เสกสรรได้มีโอกาสไปเรียนรู้ความก้าวหน้ามิติเรื่องราวคนพิการใหม่ ๆ และเข้ามาร่วมกิจกรรมประชุมกับพวกเราบ้างจะทำให้ทีมงานได้เรียนรู้ไปด้วยกัน และที่นั่น บริบทของสมาคมคนพิการอาจเป็นที่ทาง พื้นที่ของเสกสรร ที่จะแสดงตัวตนได้มากกว่าพื้นที่ CBR ซึ่งพวกเราก็กุมใจเล็ก ๆ ว่า อย่างน้อยงาน CBR ก็เป็นพื้นที่การเปลี่ยนผ่าน และเราได้พาเสกสรรไปถึงที่หมายของเขาแล้ว

9. พนา (นามสมมุติ)

คุณพนา หรือ นายพนา ชายวัย 35 ปี พิการแขนและขาซ้ายอ่อนแรง เดินกระเพรก รูปร่าง สันทัด สูงประมาณ 155 เซนติเมตร ผิวดำแดง หน้าตาสมวัย ยิ้มแย้มแจ่มใส ยิ้มและหัวเราะเก่ง ตัดผมสั้น แต่งกายสุภาพ พูดจาไม่ค่อยชัด ชอบสูบบุหรี่ อาศัยอยู่ในเขตตำบลบ้านขาว จบการศึกษาชั้น มัธยมศึกษาปีที่ 1 เดิมไม่ได้ทำอาชีพใด ๆ เป็นหลัก ช่วยพ่อแม่ทำสวนผลไม้บ้าง จดทะเบียน เป็นคนพิการทางร่างกายและการเคลื่อนไหว ระดับ 4 กล่าวคือ พิการแขนและขาซ้ายอ่อนแรง เดินกระเพรก เนื่องจาก ได้รับอุบัติเหตุขั้มมอเตอร์ไซด์ชนท้าย 10 ล้อ ศีรษะกระแทกพื้นเลือดคั่งในสมอง เมื่อปี พ.ศ. 2530 ขณะทำงานรับจ้างเป็นพนักงานขายอะไหล่รถยนต์เก่า ย่านหัวลำโพง กรุงเทพฯ ภายหลังรักษาจากโรงพยาบาลจุฬา ยังคงหลงเหลือความพิการอยู่ และมักบอกรับกับผู้วิจัยว่า ทำให้ตนเองความจำไม่ดี ซึ่ลืมด้วย ปัจจุบันยังมีได้แต่งงานอาศัยอยู่กับพ่อแม่ อายุประมาณ 65 ปี ฐานะปานกลาง มีพี่น้อง 5 คน พนาเป็นคนสุดท้อง พี่น้องส่วนใหญ่แต่งงานและมีอาชีพอยู่ต่างจังหวัด

ตอนเด็กจนถึงปัจจุบันอาศัยอยู่กับพ่อแม่ เข้าโรงเรียนวัดสุวรรณนาราม ป.1 ถึง ป.6 และเข้าเรียนชั้น ม.1 ที่โรงเรียนรัตนโกสินทร์สมโภชนา ศาลายา พอจบม.1 พ่อแนะนำให้เข้าเรียนโรงเรียนดุริยางค์ จ้าทหารเรือ ได้ 3 ปี แต่หนีออกจากโรงเรียนเนื่องจากถูกรุ่นพี่กลั่นแกล้ง พาไปซื้อหมเพราะไม่พอใจที่พนาไม่อยู่ในระเบียบวินัย ตื่นสายเนื่องจากไปเป็นทหารรับใช้นายทหาร

พิการทางสายตา (ตาบอด) ท่านหนึ่ง แต่ด้วยการนอนในห้องแอร์ บ้านพักของนายทหารท่านนี้ ทำให้พนาไม่ได้ยินเสียงนกหวีดเรียกแถวตอนเช้า หลังจากที่ออกจากโรงเรียนจำทหารเรือ ไปทำงานเป็นลูกจ้างขายเครื่องยนต์เก่า (เซียงกง) ย่านหัวลำโพง

ปี พ.ศ. 2530 ตอนนั้นพนาอายุ 16 ปี ในขณะที่ทำงานย่านหัวลำโพงได้เดือนเศษ ตี๋มสุรา ขับรถมอเตอร์ไซด์ไปชนท้ายสิบล้อ คีระกะทะแตกพื้น สลบไม่รู้สีกตัวมีคนส่งไปรักษาที่โรงพยาบาลจุฬา พนาเล่าว่า ตอนนั้นรักษาอยู่โรงพยาบาลจุฬา ไม่มีสติ จำความไม่ค่อยได้ พอรู้บ้างว่ามีใครมาเยี่ยม “ผ่าตัดสมอง 2 เที้ยวครึ่ง สมองเลยเสื่อมไปอาจารย์ จำอะไรไม่ค่อยได้ (...หัวเราะเบา ๆ กับผู้วิจัย) เพราะกะโหลกมันร้าว เลือดคั่งในสมอง” นอนรักษาในโรงพยาบาลกว่า 4 เดือน กลับมาพักที่บ้าน พนาบอกว่า จำความได้ตอนแรกอยู่ที่บ้านนอนอยู่กับบ้านแล้ว พ่อกับแม่ก็มาทำกายภาพบำบัดให้ “พ่อเอาลูกประคบขวดขนาดขวดชา ... พ่อแม่ดูแลผมดีมาก และแม่ก็คอยทำกายภาพบำบัดเข้าเย็น เข้าเย็น งอแข้งงอขาให้ และก็มาเริ่มหัดเดินนี่ก็พ่อทำราวให้เดิน เกะกะราว พ่ออุ้มผมขี่คอไป จับผมเดินรอบราว วนอยู่อย่างงั้นแหละครับ ตอนนั้นอายุ 16 17 ปี ต้องหัดเดินใหม่ อาบน้ำพ่อก็อุ้ม ขี่คอไป ..ลำบากพ่อแม่มากเลย ชีวิตคนพิการครับ” ตอนนั้นพนาารู้สึกท้ออยากจะตาย เคยคิดทำร้ายตัวเองหลายครั้ง เคยคว้ามิดจะเอามิดแทงตัวเอง แต่พี่สาวเห็นจึงห้ามเอาไว้ได้ เอาสายไฟปกเปลือกหุ้มแล้วเสียบปลั๊กไฟ แต่ไม่สำเร็จเพราะทันทีที่ไฟดูตมือก็สลัด ออกมาคิดอีกทีพ่อแม่สอนว่า “เราต้องสู้ เกิดมาแล้วต้องสู้ อย่ายอมแพ้ชีวิต อย่าไปยอมตาย ตายแล้วไม่คุ้มกัน ตายแล้วพ่อแม่ พี่น้องจะเสียใจขนาดไหน เกิดมาเป็นลูกผู้ชายต้องสู้ ... สัตว์มันยังรักลูก หวงลูกเลย แล้วเราเป็นคน..ไม่รักตนเองเลยหรือ” ทำให้พนากลับมาทบทวนและมีใจ “สู้” ตั้งแต่นั้นมา ปี พ.ศ. 2540 ได้จดทะเบียนคนพิการที่ชมรมคนพิการจังหวัดนครปฐมร่วมกับประชาสงเคราะห์จังหวัด (ในสมัยนั้น) ออกหน่วยเคลื่อนที่ ทำให้พนาได้เข้าร่วมกิจกรรมของชมรมคนพิการจังหวัดนครปฐม คิดทำอาชีพและเปลี่ยนแปลงตนเองมาเป็นลำดับ “...ผมก็เลยเริ่มปลูกชมพู มาเหมี่ยว คิดว่าอนาคตต้องมีอะไร ‘ทำกิน’ เพาะต้นกล้า ปลูก รดน้ำเอง จนมือด้านหมดเลยครับ แต่ก็ทำอะไรไม่ถนัด ตกน้ำตกท่าเรื่อยครับ เซลล์ท้องร้อง ขึ้นไม่ได้ ก็ต้องสู้...”

ผู้วิจัยรู้จักกับพนา ครั้งแรก ตอนทำโครงการสำรวจและให้การปรึกษาคนพิการในชุมชน ปี พ.ศ. 2541 ปีเดียวกับที่รู้จักกับวิภาและปลื้มจิต และก็ไปเยี่ยมพนาที่บ้านพร้อมกับนักศึกษาปริญญาโทในวิชาฝึกปฏิบัติที่ผู้วิจัยทำงานอยู่ 2-3 ครั้ง หลังจากนั้นผู้วิจัยเคยเชิญชวนพนาเข้ามาทำโครงการให้การปรึกษาคนพิการในชุมชน ปี พ.ศ. 2543 และเครือข่ายผู้พิการในชุมชน

ร่วมกับโรงพยาบาลพุทธมณฑล ในปี พ.ศ. 2544-2545 ทำให้ผู้วิจัยและพนามีความคุ้นเคยและสนิทกันมาก่อนเช่นเดียวกับ วิชา และปลื้มจิต

ช่วงปลายปีที่ผ่านมา เผอิญผู้วิจัยได้มีโอกาสรู้จักเจ้าของร้านถ่ายเอกสารแห่งหนึ่งหน้ามหาวิทยาลัยมหิดลและเขาต้องการพนักงานประจำร้านพอดี ผู้วิจัยจึงได้แนะนำให้พนาไปสมัครงานและเข้าทำงานในร้าน รายได้ประมาณเดือนละ 4,000 บาท ดูจะเป็นที่พอใจ โดยเฉพาะพนาซึ่งถือเป็นการทำงาน มีอาชีพอย่างเป็นจริงเป็นจังครั้งแรกในชีวิต หลังจากที่พิการและพยายามไปสมัครงานหลายแห่งแต่ไม่มีใครรับ ปัจจุบันพนาต้องทำงานร้านถ่ายเอกสารโดยทำหน้าที่เรียงตัวอักษร เดินส่งเอกสาร การเข้าเล่มเป็นประจำทุกวันตั้งแต่วันจันทร์ ถึงเสาร์ เวลา 9 โมงเช้าถึง 1 ทุ่ม ด้วยเหตุนี้ทำให้พนาเข้าร่วมประชุม กิจกรรมกับพวกเราน้อยลงในระยะหลัง อาจทำให้พวกเราอาจต้องเสียทีมงานไปอีก 1 คน แต่ทว่าชีวิตการทำงานของพนามิได้ราบรื่นอย่างที่คิดไว้นัก เพราะล่าสุดพนาถูกลดเงินเดือนเหลือเพียงเดือนละ 3,000 บาท โดยนายจ้างให้เหตุผลว่า งานในร้านน้อย และมีเพื่อนร่วมงานหลายคนเห็นว่าไม่ยุติธรรมสำหรับเขาที่พนาได้เงินเดือน ค่าตอบแทนเท่ากับเขา ทั้งที่พนาทำงานได้น้อยกว่า ซ้ำกว่า ...ซึ่งพนาก็ยินยอมต่อเหตุผลเหล่านี้โดยปราศจากการขัดขืน ตอรองใด ๆ ต่อนายจ้าง แต่ก็มักจะพูดแบบน้อยน้อยใจลับหลังนายจ้างอยู่บ้าง ซึ่งดูเหมือนว่า การจะอยู่หรือจะออกจากการทำงานของพนาขึ้นอยู่กับหลายปัจจัย ทั้งน้ำอด น้ำทนของพนาเอง ความห่วงใยของพ่อแม่ที่มีต่อพนา และท่าทีของนายจ้าง เพื่อนร่วมงานและบรรยากาศการทำงาน และผลประโยชน์ทางอ้อมอื่นของพนาเอง ที่ต้องการ “ท้องชีวิตในสังคมภายนอก การหาโอกาสพบปะสาว ๆ ในฐานะชายโสด” ที่พนาไม่เคยสัมผัสมากกว่า 16 ปีภายหลังที่พิการ ในบางมิติ บางเวลาของชีวิต พนาก็ท้อถอยอยู่บ้าง โดยเฉพาะวันไหนที่ถูกบ่นจากที่ทำงานมาก ๆ กลับไปบ้านก็เบื่อ ๆ พนาบอกกับผู้วิจัยว่า “ปกติวันอาทิตย์หยุดงาน ต้องการจะปลดปล่อยอารมณ์ด้วยการเปิดเพลง วิทยุให้ดัง ๆ ลั่นหมด ก็ถูกห้ามจากพ่อแม่ที่กลัวว่าให้ปิดทวนทวน เหมือนเป็นการกดดันผมด้วย...”

การเข้าร่วมโครงการ CBR ครั้งนี้ของพนา ได้รับการชักชวนจากผู้วิจัย ซึ่งพนาก็ให้การตอบรับเป็นอย่างดี ตลอดเวลาในการเข้าร่วมโครงการ แม้พนาจะพูดไม่ค่อยเก่ง ให้ความคิดเห็นต่อที่ประชุมและทีมงานมิได้มากนัก แต่พนาก็ถือเป็นคนที่เข้าประชุม ลงพื้นที่ เข้าร่วมกิจกรรมของโครงการอย่าง “สัมภาษณ์ที่สุด” ไม่เคยขาดแม้แต่ครั้งเดียวทั้งที่ได้ค่าเดินทางบ้าง ไม่ได้บ้างจากโครงการ ที่สำคัญพนาเป็นคนที่ “อาสาทำงาน” โดยเฉพาะการติดต่อขอจดทะเบียนคนพิการในชุมชน กับ พมจ. นครปฐมได้เป็นอย่างดีและถือเป็นงานที่ถนัด ด้วยพนาเป็นคนพิการที่พอช่วยเหลือตนเองได้ และเป็นผู้ชาย พนาจึงมักเป็นคนที่คอยช่วยเหลือ เป็นเพื่อนในการ

เดินทางของเสกสรรในการเข้าร่วมประชุม ทำกิจกรรมในที่ต่าง ๆ ในครั้งแรก ๆ ที่เสกสรรได้เริ่มมีกิจกรรมนอกบ้าน แม้กระทั่งซื้อส้มตำ เดินทางไปเยี่ยมหาเสกสรรเมื่อครั้งที่กำลังฟื้นฟูตนเองอยู่ที่บ้านเมื่อ 2-3 ปีที่แล้ว และอาจถือได้ว่า เป็นคนชักนำให้เสกสรรได้มีโอกาสเข้าไปร่วมงานกับสมาคมคนพิการจังหวัดนครปฐม จนเป็นที่ทางของเสกสรรที่เข้าไปโดดเด่นอย่างมีความสุขทราบทุกวันนี้ สำหรับผู้วิจัยแล้ว ก็รู้สึกดีใจ ภูมิใจเล็ก ๆ ที่งาน CBR ทำให้พนาได้มีโอกาสเรียนรู้การเปลี่ยนผ่านชีวิตตนเองไปอีกระดับหนึ่ง พนาบอกกับผู้วิจัยว่า “แม้เราจะเป็นคนพิการ แขนขาใช้ได้ช้าเดียวต้องสู้ อย่าท้อแท้ ตอนแรก ๆ ที่เข้ามาทำงาน CBR ก็รู้สึกอึดอัดเพราะรู้สึกตนเองเป็นคนพิการ พุดไม่ค่อยชัด ทำงานช้า แต่เขาเปิดโอกาสให้ผม เขามีอะไรเขาแนะนำผม ทั้งหมอศักดิ์ อาจารย์ทวี คุณโสภิตา เสียนันต์ และหลาย ๆ ท่าน เปิดโอกาสให้เรียนรู้ต่าง ๆ ตอนนั้นก็ไม่มีความรู้สึกนั้น ไม่มีปัญหาอะไรแล้ว”

พนาเห็นว่า การเข้ามาทำงานของทีมงาน CBR มีผลประโยชน์อยู่บ้าง เช่น ต้องการหวังตำแหน่ง หน้าที่การงาน โดยเฉพาะกลุ่มนักวิชาการ นักวิชาชีพ สำหรับพนาแล้วมองว่าทีมงานในโครงการ CBR “ต่างฝ่ายต่างได้ประโยชน์ร่วมกัน พึ่งพาอาศัยกัน” คนพิการได้รับการช่วยเหลือ คุณภาพชีวิตดีขึ้น ชาวบ้านอย่าง สมศักดิ์ อนันต์ อาจได้ผลประโยชน์ทางการเมือง ต้องการเป็น อบต. ซึ่งเป็นการดีหากได้ผู้นำที่เข้าใจและสนใจงานคนพิการ ผู้วิจัยและคุณโสภิตา อาจให้เป็นผลงานในขอตำแหน่งหน้าที่การงาน ซึ่งก็สมเหตุผลเพราะทำงานหนักและจริงจังในด้านการช่วยเหลือคนพิการ แต่หากคนอื่นได้ประโยชน์แต่คนพิการยังคงเหมือนเดิมไม่มีอะไรดีขึ้น... เป็นสิ่งที่ยอมรับไม่ได้ ไม่เห็นด้วย เหมือนคนพิการเป็นเครื่องมือของคนดี

คติพจน์ในการดำเนินชีวิตคือ “ทำวันนี้ให้ดีที่สุด” หากไม่มีสมาธิ ไม่ตั้งใจ จดจ่อต่อสิ่งที่ทำ ผลงานที่ได้มักไม่ดี ไม่สร้างความหวังแบบเลื่อนลอย เช่นเดียวกับสถานการณ์การทำงานในปัจจุบัน ที่ตั้งใจจะทำงานต่อไปแม้จะรู้สึกเสียใจที่ถูกลดค่าแรงอยู่บ้าง รวมทั้งปฏิเสธที่จะให้ผู้วิจัยเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าว เพราะพนามองว่า เป็นปัญหาระหว่าง “ลูกจ้างกับนายจ้าง” ไม่เกี่ยวข้องกับคนภายนอก และน่าจะคลี่คลายไปได้ในอนาคต เพราะถือว่าเป็นร้านค้า ธุรกิจแห่งเดียวในย่านศาลายา ที่เปิดโอกาสให้คนพิการ พนาเข้าทำงาน ปัญหาย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ ดังนั้นต้องมูมานะ เพียรพยายามต่อไป และมองว่าโลกสังคมปัจจุบันมีความแตกต่างทางชนชั้นมากขึ้น “คนมีเงินก็ร่ำรวยเหลือเกิน คนจนก็ติดดิน ทุ้มเงินเป็นหนี้เป็นสิน มีความเหลื่อมล้ำในฐานะ เศรษฐกิจ แรงงาน คนรวยมองคนไม่มีงานทำว่าด้อยต่ำติดดิน คนที่อยู่ต่ำกว่าก็ขึ้นไปสูงไม่ได้ เพราะเราไม่มีหน้าทำงานทำ ก็อยู่อย่างงั้น” ...นี่คือคำบอกเล่าของพนา

10. โสภิตา (นามสมมุติ)

คุณโสภิตา หรือนางโสภิตา หญิงวัย 39 ปี รูปร่างค่อนข้างท้วม ตัวโต ผิวขาว ปัจจุบันแต่งงานมีครอบครัวอยู่อำเภอสามพราน ทำงานเป็นพยาบาลวิชาชีพระดับ 7 โรงพยาบาลอำเภอพุทธมณฑล รายได้โดยเฉลี่ย 27,000 บาท/เดือน

เธอได้เล่าถึงชีวิตวัยเด็กว่า มีภูมิลำเนาเดิมอยู่อำเภอลับแล จังหวัดอุตรดิตถ์ พ่อแม่เป็นชาวนา ค่อนข้างยากจน เป็นท้องถิ่นในตอนเหนือของไทย จำได้ว่าตอนเด็กได้ยินภาษาท้องถิ่นที่หลากหลาย ยังจดจำภาพของคุณยายผมรวบไว้ข้างบน มีดอกสีขาว ๆ กลิ่นหอม ทางเหนือเรียกว่า “ดอกเงิน” เสียบตรงมวยผม ปัจจุบันยังปลูกต้นไม้ชนิดนี้ไว้ที่บ้านเพื่อรำลึกถึงยาย พ่อเป็นคนต่างถิ่น แต่แม่อยู่อำเภอลับแล หลังแต่งงานปลูกบ้านหลังเล็ก ๆ อยู่ใกล้ ๆ บ้านตายาย ถัดไป 2-3 หลัง ทำให้เธอผูกพันใกล้ชิดกับยายมาก เวลาฝนตก ฟังร้องคุณยายจะเอาผ้าคลุมหัวแล้วเดินมาหาเธอและน้อง ๆ เสมอ เธอเป็นลูกสาวคนโต มีน้องสาวอีก 4 คน

ในการรับรู้ของโสภิตา มองว่า ปู่และตา รวมทั้งพ่อไม่ค่อยขยัน ตาเป็นโรคหอบ หอบหืด ทุพพิกัด แต่ชอบฟังวิทยุ ชาวสารบ้านเมือง ใฝ่รู้ ในขณะที่ปู่และพ่อชอบเล่นการพนัน สูบกัญชา ดิทยาเสพติด ส่วนยายขยัน อายุมากกว่าตาเล็กน้อย เป็นผู้หญิงเก่ง ชอบไปวัด ตอนเด็กมักได้ขนมจากวัด ที่ยายนำมาฝาก ส่วนย่าก็เช่นกัน ชายของ ขยันขันแข็ง ตอนเด็กชอบไปหาย่าเพราะได้กินขนมและได้ดูทีวี ย่าเสียชีวิตปี พ.ศ. 2540 อายุ 70 ปีกว่า รู้สึกเสียใจมาก รักย่า ย่าเป็นคนอ่อนหวาน เป็นศูนย์รวมของลูกหลานตอนเทศกาลต่าง ๆ ย่าเป็นผู้หญิงทันสมัย จำได้ว่า ปี พ.ศ. 2529 ที่มาเรียนหนังสือที่มหาวิทยาลัยรามคำแหง หลังจบชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย แล้วสอบเอ็นทรานซ์ไม่ได้ ไปลาย่า ย่าบอกว่า “ยาคุมกำเนิดก็มีนะลูก จืดเข้มหนึ่งอยู่ได้ตั้ง 3 เดือน” เข้าไปกอดย่า บอกว่าจะดูแลตัวเอง มิได้โกรธย่าที่ย่าพูดเช่นนั้น แต่แสดงถึงความห่วงใย และการมองการไกลของย่า เห็นปัญหาต่าง ๆ ที่ผ่านมา ที่ย่าต้องเสียเงินให้กับหลานชายหลายคนที่ทำให้ผู้หญิงลูกสาวชาวบ้านท้อง

โสภิตาเล่าต่อว่า ครอบครัวฐานะค่อนข้างยากจน แรกเริ่มชีวิตพ่อแม่ทำนา ขยัน ไม่มีสมบัติ ตั้งแต่ที่ 4 ไปทำนา ที่นาไกลจากบ้าน 30 กิโลเมตร ฤดูทำนาต้องปิดบ้าน ทำให้เธอต้องมาอยู่กับยาย ไปหาพ่อแม่ที่ทำนาเฉพาะเสาร์อาทิตย์เวลาโรงเรียนหยุด ตอนเด็ก ๆ เรียนเก่งมาก เรียนประถมในหมู่บ้าน ครู “ทองสุข” ครูคนแรกดีมาก รักเอ็นดูสอนทุกอย่างให้ แต่ครูยิงตัวเองตายเพราะมีปัญหาชีวิตตอนเธออยู่ชั้น ม.3 เสียใจมาก ทุกวันนี้เวลาทำบุญ ก็จะกรวดน้ำไปหาผู้มีพระคุณรวมทั้งครูท่านนี้ด้วย ตอนอยู่ ป.1 สอบได้ที่ 1 ตลอด แต่ตอนอยู่ ป.2 พ่อแม่มี

ปัญหา ทะเลาะกันบ่อย พ่อติดยาเสพติดกลับดึก ตี 1 ตี 2 ไม่ค่อยทำงาน แม่ต้องทำงานหนัก พ่อถูกตำรวจจับเพราะติดแคป (ผงขาว) มีมอร์ฟินไว้ในครอบครอง พ่อติดคุก 6 เดือน ตอนนั้นรู้สึกอายเพื่อนมาก เห็นภาพน้อง ไปเกาะลูกกรงร้องไห้หาพ่อ แต่เข้าไปหาไม่ได้ หลังพ่อพ้นโทษออกจากคุก จิตใจของเธอดีขึ้น การเรียนดีขึ้น ป.3-ป.4 ได้ทุน “นวฤกษ์” สำหรับเด็กเรียนดีแต่ยากจน หลังจากเว้นว่างจากการช่วยงานบ้านแม่ เลี้ยงน้อง ก็ไปช่วยงานบ้านครู จึงเป็นที่รักของครูในโรงเรียน ครูสอนพิเศษให้ พอจบ ป.6 พ่อไม่ยอมให้เรียนต่อ เพราะกลัวไปคบผู้ชาย อยากให้เรียนเย็บผ้า ครูเสียใจมาก ไปพูดกับพ่อหลายครั้งแต่พ่อไม่ยอม จึงออกโรงเรียน ไปทำนา เลี้ยงควายอยู่ 2 สัปดาห์ “ครูเขาวี” ครูใหญ่มาหาพูดคุยกับพ่อ พ่อจึงอนุญาตให้ไปเรียนโรงเรียนประจำอำเภอลับแล หลังจากที่โรงเรียนเปิดไปแล้ว 2 สัปดาห์ โดยที่ครูโรงเรียนประถมศึกษาของหมู่บ้าน ช่วยบริจาคเงินซื้อหนังสือ เสื้อผ้าให้ เธอปั่นจักรยานไปโรงเรียน แม่บอกให้เอาชนะใจพ่อให้ได้ โดยเฉพาะคำพูดของพ่อที่มักกล่าวกับเธอว่า “อย่างพวกมึงขี้ตื่นกูก็ไม่ได้” หรือ ประชดว่า “พวกมึงเป็นเทวดา” แม่บอกกับเธอตอนนั้นว่า “แม่มีชีวิตทุกวันนี้เพื่อลูก” ประกอบกับการที่เธออยากหลุดพ้นจากชีวิตลูกชาวนาที่ยากจน ต่อสู้ดิ้นรน จึงตั้งใจเรียนหนังสือ ทุกวันนี่ยังรู้สึกเป็นหนี้น้องเพราะตัวเองได้เรียนหนังสือแต่น้องสาวเรียนจบแค่ ป. 6 เพราะตอนนั้นพ่อแม่ยากจนและตัดสินใจว่าใครจะได้เรียนต่อ และครอบครัวพ่อก็เห็นว่า โสภิตาควรได้เรียนเพราะเรียนดีมาตลอด แต่ช่วยงานในท้องไร่ท้องนาไม่เก่ง

หลังจบชั้น ม.3 ในฐานะเป็นเด็กที่มีผลการเรียนดี จึงได้ไ้โควต้าเข้าเรียนต่อ โรงเรียนอุดรดิตถ์นารีรัตน์ (อน.) โรงเรียนประจำจังหวัดอุดรดิตถ์ แต่ในชั้น ม. 4 การเรียนลดลงเพราะมีคนเก่งมากขึ้น เรียนไม่รู้เรื่อง และมีปัญหาครอบครัวรวมแล้ว ชีวิตครอบครัวล่ม ๆ ตอน ๆ พ่อทำเชียงใหม่ เสมือนมีโรงงานฆ่าสัตว์ที่บ้าน ได้ยินเสียงหมูร้องตอนถูกฆ่าบ่อย ๆ แม้จะทำให้ฐานะทางบ้านดีขึ้น มีมอเตอร์ไซด์ขี่ แต่ตัวเองต้องไปเก็บค่าหมูตามร้านค้าในหมู่บ้าน พ่อเมาสุรา อาละวาดที่บ้านเกือบทุกคืน ทบตีข้าวของในบ้าน รู้สึกเหมือนมี “ระเบิดเวลาในบ้าน” ไม่มีเวลาอ่านหนังสือ รู้สึกชีวิตน่าเบื่อมาก ไม่ได้ไปเที่ยว ไปเรียนที่ไหน ต้องช่วยทำบัญชีที่บ้าน ผลการเรียนจึงแย่งตามลำดับ

พอจบชั้น ม.6 สอบเอนทรานซ์ไม่ได้ จึงไปเรียนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ด้านบริหารธุรกิจ ชีวิตที่รามฯ ได้เรียนรู้ชีวิต โลกที่หลากหลาย และมีคุณค่ากับตัวเองมาก ทั้งตัวอย่างเพื่อนที่ดี และไม่ดี เรียนได้ 2 ปี เห็นว่าต้องใช้เงินอีกมากกว่าจะจบ ฐานะทางบ้านยากจน มีน้องสาวที่อยู่วัยเรียนอีก 2 คน คิดถึงบ้าน และยังอยากเป็นพยาบาลทั้งที่เคยสอบเมื่อ 2 ปีที่แล้ว แต่ไม่ได้ จึงไปสอบเข้าเรียนพยาบาล ณ วิทยาลัยพยาบาลอุดรดิตถ์ เพื่อให้เป็นหลักของ

ครอบครัว ในที่สุดก็สอบได้ เรียนได้ผลการเรียนดี โดยเฉพาะภาคปฏิบัติ พอเรียนจบ ได้เป็น อาจารย์สอนที่วิทยาลัยพยาบาลอุดรดิตถ์ และแต่งงาน แต่ด้วยสามีอยู่อำเภอสามพราน จังหวัด นครปฐม อยู่ไกลกัน และช่วงหลัง ๆ ชีวิตครอบครัวทางพ่อแม่ค่อนข้างคงที่และอยู่ในสภาพที่ดี พ่อเลิกเสพยาเสพติดมีความสุขตามอัธยาศัย จึงขอย้ายมาอยู่ ณ วิทยาลัยบรมราชชนนี กรุงเทพฯ ปี พ.ศ. 2540 และโรงพยาบาลพุทธมณฑล หลังจากนั้นอีก 2-3 ปีจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

แต่ชีวิตของเธอก็ยังมีสิ่งที่ต้องเผชิญอีก โดยเฉพาะในช่วง ปี พ.ศ. 2540-47 ที่ย้ายมา อยู่กับครอบครัวสามี เนื่องจากเป็นครอบครัวใหญ่ อยู่รวมกับญาติคนอื่น ๆ มีเรื่องทะเลาะกัน ใน ครอบครัว รู้สึกซึมเศร้า “เคยคิดทำร้ายตนเอง” หลายครั้ง ปัจจุบัน เธอ สามีและลูกสาว 2 คน ย้ายออกมาจากครอบครัวญาติของสามี รู้สึกว่าชีวิตดีขึ้น ข้อขัดแย้งต่าง ๆ ลดลง แต่ก็ไม่เบ่งบาน เต็มที่ ได้ทบทวนชีวิตของตนเองที่ลำบากทำให้มองไปข้างหน้า ยังมีปัญหาต่าง ๆ ที่ต้องแก้ไข ต่อไป ปัญหาไม่ได้หยุด จบสิ้น แต่มุมมองต่อปัญหา เปลี่ยนไป เธอบอกว่า “...อยู่กับ ‘ปัจจุบันขณะ’ (Here and Now) มากขึ้น เพราะยังรู้สึกตัวเองยังโหยหา ความรักจากคนอื่นรอบข้างโดยเฉพาะ การดูแลจากผู้เป็นสามี เหมือนรอยแผลในใจ ที่รู้สึก ‘ขาดคนเอาใจ’ มาตลอดในช่วงเยาว์วัย แต่ อย่างน้อยทำให้ตนเองได้ตระหนักและรู้เท่าทันจิตวิญญาณ จิตสำนึกข้างในของตน...” ส่วนคติ พจน์ในการดำเนินชีวิต คือ “ทำดีได้ดี” แต่ระวังตัวเองว่าต้องไม่หวังผลมาก เพราะเสมือนเป็นการ ทำอะไรแล้วหวังผลประโยชน์

การได้ทำงานคนพิการ และโครงการ CBR ในครั้งนี้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะผู้วิจัยเคยชวน ในฐานะเพื่อนร่วมงาน “เก่าแก่” เธอเคยเข้ามาทำงานนี้ร่วมกันในช่วง ปี พ.ศ. 2544-45 และมีการ สานต่อการทำงานเป็นระยะ ประหนึ่งว่าเป็นนักวิชาชีพที่อยู่เคียงบ่า เคียงไหล่กับผู้วิจัยในการ ทำงานนี้มาตลอด และทำให้เธอได้ประโยชน์ ช่วยให้เจริญก้าวหน้าในชีวิตการงาน จากการ ทำงานนี้อยู่เหมือนกัน เช่น ปี พ.ศ. 2545 ได้รับรางวัลบุคคลดีเด่นของโรงพยาบาลพุทธมณฑล และสโมสรโรตารีพุทธมณฑล และเคยถูกเสนอชื่อเป็นบุคคลดีเด่นของกระทรวงสาธารณสุข แม้ จะไม่ได้รับรางวัลแต่ก็ทำให้เธอภาคภูมิใจกับสิ่งที่ได้ทำมา แต่อีกเหตุผลหนึ่ง เล็ก ๆ เธอบอกว่า อยากให้คนพิการมี “โอกาส” เช่นเดียวกับเธอที่เคยได้รับ “โอกาส” จากครูของเธอมาแล้วในอดีต

11. ทวี

ปัจจุบันผู้วิจัยอายุ 40 ปี สูง 168 เซนติเมตร น้ำหนัก 63 กิโลกรัม ผิวดำแดง ผู้วิจัย เป็นคนชอบสนุก ร่าเริง แต่บางทีก็เอาจริงเอาจังกับงาน ทำให้บางครั้งเพื่อน ๆ บอกผู้วิจัยว่า ผู้วิจัย

ดูเครื่องขีรึม ทำงานอยู่ ณ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล ตำแหน่งผู้ช่วยศาสตราจารย์
ระดับ 7 รายได้เดือนละประมาณ 20,000 บาท

ผู้วิจัยเป็นเด็กบ้านนอก ภูมิลำเนาอยู่ ตำบลแม่งอน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ จบชั้น
ประถมศึกษาตอนปลาย (ป.6) จากโรงเรียนบ้านทุ่งหลุก โรงเรียนประจำหมู่บ้าน ขณะผู้วิจัยเรียน
อยู่ชั้นประถม ก่อนจบ ป.6 ผู้วิจัยไม่ได้วางแผนที่จะเรียนต่ออะไร เพราะฐานะทางบ้านไม่ดีขึ้น พ่อ
แม่ทำงานทำไร่ มีพี่น้อง 4 คน ผู้วิจัยเป็นคนสุดท้าย ผู้วิจัยอาศัยอยู่พ่อแม่เพียง 3 คน เพราะพี่ชาย
และพี่สาวแต่งงานแยกครอบครัวไปหมดแล้ว วันหยุดผู้วิจัยก็ไปช่วยพ่อแม่ตามท้องนา ทำสวน
ปลูกผักบ้าง ผู้วิจัยเรียนไม่ได้นักตอน ป.1-ป.4 จำได้ว่าสอบได้ที่ 13 เกือบตลอดของนักเรียน
ประมาณ 30 คน แต่มีอยู่ครั้งหนึ่งตอนผู้วิจัยอยู่ ป.5 เทอมแรก ผู้วิจัยสอบไล่ได้ที่ 1 ผู้วิจัยตกใจ
แทบไม่เชื่อ เป็นที่แปลกใจของครูประจำชั้นและเพื่อน ๆ ครูประจำชั้น น่าจะชื่อ “ครูพันศักดิ์ เมือง
เงิน” พูดกับผู้วิจัยว่า “ไอ้..เอ็งก็แนเหมือนกันนี่หว่า” คำพูดของครู เหมือนตอกย้ำให้ผู้วิจัยทบทวน
ตัวเอง รู้สึกว่าตัวเองก็มีดีเหมือนกัน และเริ่มที่จะพยายามจะเอาดี และตั้งใจมากขึ้น และรักษา
ลำดับการสอบได้ที่ 1 2 3 จนผู้วิจัยจบชั้น ป.6 ด้วยการสอบได้ที่ 3 ผู้วิจัยก็ยังไม่รู้จะเรียนต่อ
หรือไม่ พ่อแม่เองก็ไม่มีความรู้และคำแนะนำใด ๆ แต่พอดีในช่วงนั้นโรงเรียนรัตนานุสรณ์ โรงเรียน
เอกชนชื่อดังของอำเภอสมัยนั้น ให้ทุนนี้กับเด็กนักเรียนประจำบาลทุกคนของอำเภอฝางที่สอบได้ที่
1-3 ของโรงเรียน ผู้วิจัยได้รับทุนนี้เข้าเรียน ณ โรงเรียนแห่งนี้ชั้น ม.1-3 หลังจากจบมัธยมศึกษาชั้น
ปีที่ 3 (ม.3) จากโรงเรียนรัตนานุสรณ์แล้ว ผู้วิจัยย้ายโรงเรียนตามเพื่อนชวน เรียนต่อชั้น
มัธยมศึกษาปีที่ 4-6 โรงเรียนฝางชนูปถัมภ์ โรงเรียนรัฐบาลประจำอำเภอฝาง ผู้วิจัยจำได้ว่า
ระหว่างที่เข้าเรียนชั้น ม.4-6 ผู้วิจัยต้องปั่นจักรยานที่พี่สาวของผู้วิจัยที่แต่งงานและแยกครอบครัว
ไปพอจะมีเงิน ชื้อให้ผู้วิจัยเพื่อปั่นไปเรียนหนังสือ เพราะบ้านผู้วิจัยกับโรงเรียนที่อยู่ในเมือง ห่าง
กันกว่า 15 กิโลเมตร เพราะฉะนั้นผู้วิจัยต้องปั่นจักรยานทุกวัน ไม่ว่าฝนจะตก แดดจะออก หมอก
จะลง วันละ 30 กิโลเมตร ตลอด 3 ปี ช่วงที่ผู้วิจัยเรียนอยู่ ม.ต้น และ ม.4 ที่ย้ายโรงเรียนไป
ใหม่ ๆ ผู้วิจัยเรียนไม่ได้นัก ผู้วิจัยเริ่มมอง อนาคตของตนเองที่ครอบครัวฐานะไม่มั่นคง ไม่มีทรัพย์สิน
สมบัติอะไร ผู้วิจัยไม่อยากจะกลับไปใช้ชีวิตเดิม ๆ เหมือนพ่อแม่พี่น้องและเพื่อน ๆ บ้านของผู้วิจัย
ผู้วิจัยจึงเริ่มตั้งหน้าตั้งตาเรียนหนังสือมากขึ้น อ่านหนังสือด้วยตนเอง จนในที่สุดตอนผู้วิจัยอยู่
ชั้น ม. 6 ผู้วิจัยเป็นนักเรียนที่มีผลการเรียนดีอยู่ในกลุ่ม 1 ใน 3 ของรุ่น ของชั้นสายวิทย์-คณิต ถือ
เป็นชั้นที่เก่งที่สุดของโรงเรียน และสอบเอนทรานส์ได้คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ซึ่งเป็น 1 ใน 3 คนของผู้สำเร็จชั้นมัธยมปลายเกือบ 200 คนของโรงเรียนในปีนั้น ที่สอบเอนทรานส์
ได้

หลังจากนั้นสอบเข้าเรียนคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ได้ตามโควต้า นักเรียนของภาคเหนือ ทั้งนี้เพราะความทะเยอทะยานอยากเป็นแพทย์ จึงเลือกแพทย์อันดับ 1 พยาบาลอันดับ 2 วิทยาศาสตร์อันดับ 3 ด้วยการไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ และคิดว่าถ้าไม่ได้แพทย์ก็น่าจะเป็นพยาบาลก็ยังไม่ดี แต่พอเรียนแล้วถึงรู้ว่าไม่เหมือนกัน แต่ก็ถอยกลับไม่ได้เพราะผู้วิจัยต้องการจบมีงานทำ ดูแลพ่อแม่และไม่อยากเป็นภรรยาของพี่ชายและพี่สาวที่คอยส่งเสีย อุปภาระผู้วิจัยระหว่างเรียนอยู่มหาวิทยาลัย แม้ผู้วิจัยจะใช้อย่างประหยัดและส่งเงินให้ผู้วิจัยไม่มากนักแต่ก็นักสำหรับพี่สาวพี่ชายที่ต้องดูแลครอบครัวพวกเขาด้วย การเรียนพยาบาลแม้จะไม่ตรงกับความตั้งใจของผู้วิจัยนัก แต่วิชาชีพพยาบาลก็ทำให้ผู้วิจัยได้เติบโตทางจิตวิญญาณไปอีกขั้นหนึ่ง เรียนรู้ชีวิตในความทุกข์ยากของผู้อื่น การรู้จักอดทน มีความรู้และเป็นที่พึ่งพาในด้านสุขภาพของพ่อแม่ ญาติพี่น้องและตนเองมากที่สุด พ่อจบจากคณะพยาบาลศาสตร์ ใช้ทุน 2 ปี ลาออกจากราชการ ก็เข้าเรียนต่อปริญญาโทสาขาสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยการทำงานขึ้นเวรเป็น พยาบาลห้องผ่าตัด วันเสาร์-อาทิตย์ ณ โรงพยาบาลเมื่องสมุทรปราการ สมุทรปราการ ซึ่งเป็นโรงพยาบาลเอกชน เพื่อหาเงิน “ส่งเสียตัวเอง” ในการเรียน หลังจากสำเร็จการศึกษา ปี พ.ศ. 2535 ทำงานเป็นนักวิชาการการศึกษา คณะแพทยศาสตร์ โรงพยาบาลรามาธิบดี ทำหน้าที่เป็นผู้ให้คำปรึกษาแก่ นักศึกษาแพทย์ชั้นปีที่ 1-6 จนถึงปี พ.ศ. 2539 ...ซึ่งที่นี่ ทำให้ผู้วิจัยได้เรียนรู้ว่าชีวิตของนักเรียนแพทย์ ความเป็นแพทย์ “มิได้ไปด้วยกลีบกุหลาบเสมอไป” ทำให้การติดค้างอยากเป็นแพทย์ในใจผู้วิจัยหมดสิ้นไป มุ่งมั่นทำงาน “ทำหน้าที่ที่อยู่ตรงหน้าให้ดีที่สุด โดยไม่เลือกว่างานนั้นเป็นอะไร” ความคิดนี้ยังเป็นแนวทางที่ผู้วิจัยใช้ในการดำเนินชีวิตจนถึงทุกวันนี้ ปลายปีเดียวกันผู้วิจัยสอบและย้ายมาเป็นอาจารย์ ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต แขนงวิชางานบริการรักษาฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ ณ วิทยาลัยราชสุดา มหาวิทยาลัยมหิดล จนถึงปัจจุบัน

ณ วิทยาลัยราชสุดา นี้เองทำให้ชีวิตการทำงานของผู้วิจัยได้สัมผัสการทำงานด้านคนพิการอย่างจริงจัง เนื่องจากได้รับมอบหมายให้สอนนักศึกษาปริญญาโทในหลักสูตรฯ และต้องพานักศึกษาฝึกปฏิบัติการให้คำปรึกษาแก่คนพิการและครอบครัว แต่ไม่มีแหล่ง/สถานที่ฝึกทำงาน จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยต้องจัดทำโครงการการสำรวจ และให้บริการปรึกษาและแนะแนวแก่คนพิการในอำเภอพุทธมณฑล โดยเป็นการติดตามเยี่ยมบ้านของคนพิการ อำเภอพุทธมณฑล ของผู้วิจัย เพื่อน คณาจารย์ นักศึกษาปริญญาโท ในหลักสูตรฯ แม้ว่าโครงการดังกล่าว เป็นลักษณะการบริการที่นักวิชาการ นักวิชาชีพออกไปให้บริการแก่คนพิการในชุมชน หรือเรียกว่า “Outreach Services” ปราศจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนก็ตาม แต่ก็ถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นการเรียนรู้คน

พิธีการในชุมชน และงาน “CBR” ครั้งแรกของผู้วิจัย และได้พัฒนางานดังกล่าวมาเป็นลำดับ ดังที่กล่าวไว้ในหัวข้อ “การเกิดขึ้นของโครงการ CBR ในอำเภอพุทธมณฑล” ที่ระบุข้างต้นแล้ว

มาถึงเวลานี้แล้ว ผู้วิจัยย้อนไปในการทำงาน CBR ที่ผ่านมาในอดีต ประกอบกับการได้ไปเยี่ยมชมโครงการที่เรียกตนเองว่า “CBR” ของเพื่อน พี่ ๆ นักวิชาการ ผู้จัดการโครงการ CBR หลายแห่งทั้งภาครัฐและกลุ่มพัฒนาเอกชน รวมทั้งได้ศึกษางานวิจัย CBR ทั้งที่ทำด้วยตนเองในระยะ 4-5 ปีที่ผ่านมา การศึกษา อ่านงานวิจัยของผู้อื่น ผู้วิจัยยอมรับว่า การทำงาน CBR เป็นเรื่องที่ “ยาก” ต้องคิดวิเคราะห์แก้ไขปัญหา สถานการณ์ต่าง ๆ ทุกขณะ ต้องมีใจเปิดกว้างกับความแตกต่างหลากหลายของผู้อื่น ใช้สัมพันธภาพอย่างมาก เป็นพันธมิตรกับผู้อื่นเพื่อдингทรัพยากรต่าง ๆ มาใช้ในเกิดประโยชน์ และที่สำคัญก็คือ การใช้ความอดทนกับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่รุมเร้า การปลุกเร้าตนเองและเพื่อนร่วมงานให้มีกำลังใจต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ให้ก้าวเดินต่อไปอย่างต่อเนื่อง แต่อย่างไรก็ตาม มิได้หมายความว่าสิ่งที่ผู้วิจัยรับรู้แบบนี้ผู้วิจัยจะยุติการทำงานนี้ ทุกวันนี้ผู้วิจัยก็พึงใจกับผลสำเร็จของตนเอง และกลุ่มที่ได้ทำมากกว่า 2 ปี เพียงแต่เหมือนปรารภกับตนเอง ทำความเข้าใจกับสิ่งที่ผ่านมา “อยู่กับมันอย่างที่มีมันเป็น” จัดวางตนเองอย่างสอดคล้องตามพละกำลังที่มีอยู่อย่างเต็มที่ และยืนยันว่าจะอยู่ ทำงานนี้ต่อไป ...ผู้วิจัยบอกกับตนเองอย่างนั้น

สิ่งที่ผู้วิจัยยุ่งยากใจอยู่บ้างก็คือ ผู้วิจัยยังไม่สามารถทำให้ทีมงานได้ ก็คือ สร้างความมั่นใจให้กับชาวบ้านและคนพิการในทีมงาน ดำเนินงาน CBR โดยปราศจากผู้วิจัย แม้ว่าล่าสุดผู้วิจัยจะเปลี่ยนบทบาทตัวเองเป็นที่ปรึกษาของทีมงาน พยายามลดบทบาทตนเองในการกระตุ้นนำในการทำงานต่าง ๆ แต่เนื่องจากองค์ความรู้ด้านคนพิการ การบริการช่วยเหลือค่อนข้างมีความซับซ้อน ประกอบกับโครงสร้างอำนาจในชุมชน ทำให้ชาวบ้าน และคนพิการอยู่ลำดับชั้นผู้มีอำนาจต่ำสุด จึงยากที่จะต่อสู้กับโครงสร้างอำนาจอื่น ๆ เป็นเหตุให้ต้องดึงผู้วิจัยเข้าไปร่วมค้ำยัน พึ่งพา เป็นที่กำบัง ซึ่งผู้วิจัยเองก็ไม่ว่าจะต้องใช้เวลาอีกนานเท่าใด